

Lastensuojelun sosiaalityötä kehittämässä 3

Lastensuojeluun erikoistavan sosiaalityön korkeakoulutettujen
oppisopimustyyppisen täydennyskoulutuksen loppujulkaisu
Varsinais-Suomi 2014–2015

Toimittanut Kia Lundqvist & Anni Itähaarla
Turun yliopiston Brahea-keskus

Lastensuojelun sosiaalityötä kehittämässä 3

Lastensuojeluun erikoistavan sosiaalityön korkeakoulutettujen
oppisopimustyyppisen täydennyskoulutuksen loppujulkaisu
Varsinais-Suomi 2014–2015

Toimittanut Kia Lundqvist & Anni Itähaarla
Turun yliopiston Brahea-keskus

Turun yliopisto
University of Turku

© kirjoittajat ja Turun yliopiston Brahea-keskus

Teos on suojattu tekijänoikeuslailla (404/61). Teoksen tai sen osan digitaalinen kopioiminen tai muuntelu on ehdottomasti kielletty.

Turun yliopiston Brahea-keskuksen julkaisuja 7

Taitto: Keijo Viljakainen

Kannen valokuva: Ritva Kovalainen
Takakannen valokuva: Pekka Turunen

Julkaisija: Turun yliopiston Brahea-keskus
Painopaikka: Painosalama, 2015

ISSN 2342-4265 (painettu)
ISBN 978-951-29-6166-5 (painettu)

ISSN 2342-4273 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-951-29-6167-2 (verkkojulkaisu)

Sisällys

Lastensuojeluun erikoistava sosiaalityön täydennyskoulutus – Korkeakoulutettujen oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus 2014–2015	7
---	---

Täydennyskoulutuksen järjestäminen

Työssä oppiminen ja innovatiivinen kehittäminen täydennyskoulutuksessa	8
<i>Kia Lundqvist</i>	

Rajankäyntiä lastensuojelussa	10
<i>Leo Nyqvist</i>	

Tieteellisen ohjaajan tervehdys	12
<i>Katri Gauffin</i>	

Lastensuojeluun erikoistavan sosiaalityön täydennyskoulutus Turun kaupungin näkökulmasta	14
<i>Minna Virta</i>	

Yhteinen kehittäminen ja oppiminen työyhteisössä työpaikkaohjaajien näkökulmasta

Lastensuojelun palvelujen järjestäminen kuntaliitoksessa	15
<i>Tarja Jalonen</i>	

Lastensuojeluun erikoistava sosiaalityön täydennyskoulutus käytännön ymmärryksen ja teoriaosaamisen yhdistäjänä	17
<i>Jari Lindfors</i>	

Lastensuojelun täydennyskoulutuksen kehittämishankkeet Eteläisessä sosiaalitoimistossa	19
<i>Vuokko Ouramo</i>	

Sijoitetun lapsen perheen osallisuuden kehittäminen	20
<i>Esa Vierikko</i>	

Työssä oppiminen täydennyskoulutuksessa

Aikuisopiskelijan kokemuksia Lastensuojeluun erikoistavasta sosiaalityön täydennyskoulutuksesta	22
<i>Juha Koivunen</i>	

Lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijuus – Lastensuojeluun erikoistava sosiaalityön täydennyskoulutus opiskelijan näkökulmasta	24
<i>Sini Virtanen</i>	

Kehittämishankkeiden tiivistelmät

Lastensuojeluilmoitus lapsen kaltoin kohtelusta Miten toimit Paimiossa lastensuojelun sosiaalityöntekijänä ja miten haastattelet pientä lasta?	26
<i>Minna Hänninen</i>	
Kannabista kokeilleet/käyttävät nuoret lastensuojelutarpeen selvityksen kohteina Turun sosiaalikeskuksessa	28
<i>Juha Koivunen</i>	
Ehkäisevä lastensuojelutyö Sauvossa – alle kouluikäiset keskiössä	31
<i>Anne Lahti</i>	
Sijaishuoltopaikkojen valvonta Hankeraportti lastensuojelulaitosten valvontakäytännöistä Salon kaupungissa	32
<i>Paula Markula</i>	
Perhearviointi lastensuojelun sosiaalityöntekijän työkaluna Turun avohuollon sosiaalityössä	33
<i>Kristiina Metsäranta</i>	
Lastensuojelun palveluiden järjestäminen kuntaliitoksessa	35
<i>Johanna Rajalin ja Sini Virtanen</i>	
Ehkäisevä lastensuojelu ja viranomaisyhteistyö lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä	37
<i>Sakari Saarni</i>	
Sijaishuollon muuttamista koskevat päätökset Salon lastensuojelussa – perhehoitosijoitusten onnistumisen edellytykset ja niiden turvaaminen	39
<i>Milla Seppälä</i>	
Päivystysperheyksikön suunnittelu- ja käynnistämistyö 2013–2014 Turun kaupungin hyvinvointitoimialalla	40
<i>Essi Vahala</i>	
Sijoitetun lapsen perheen osallisuuden kehittäminen Kaarinan SOS-lapsikylässä	41
<i>Sonja Vanhanen</i>	
Helsingin ryhmän kehittämishankkeiden otsikot	42

Lastensuojeluun erikoistava sosiaalityön täydennyskoulutus – Korkeakoulutettujen oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus 2014–2015

Lastensuojelun sosiaalityö on vaativaa asiantuntijatyötä, jossa tehtävät ovat moninaiset ja muuttuvat. Asiakastilanteet edellyttävät laaja-alaista ja jatkuvasti uudistuvaa osaamista. Sosiaalityöntekijän on tärkeä tunnistaa lastensuojelun sosiaalityön yhteiskunnallisesti erityinen tehtävä ja arvot. Hänen tulee tunnistaa lastensuojelun tiedon ominaispiirteet: mikä tieto on tietoa lastensuojelussa ja miten tieto rakentuu työprosessissa. Sosiaalityöntekijän tulee kyetä arvioimaan työssä tarvittavia työmenetelmiä, työstä nousevia eettisiä kysymyksiä sekä työn vaikutuksia yksilö-, perhe-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on johtaa lastensuojelun prosessia.

Koulutuksen kohderyhmä:

Lastensuojelutyötä tekevät sosiaalityöntekijät, joilla on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuuslain mukainen pätevyys (L 272/2005, 3 §).

Oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus on tarkoitettu perustutkinnon jälkeiseksi koulutusmuodoksi työelämän ammattilaisille. Hakijalta edellytetään voimassa olevaa palvelusuhdetta ja työnantajan kirjallista suostumusta koulutukseen. Kehittämistehtävän aihepiiri tulee olla sovittuna jo hakuvaiheessa työpaikan kanssa.

Koulutus perustuu omaa työtä erittelevälle työotteelle. Vaativan asiantuntijuuden kehittymisessä on tärkeää kokemus- ja tutkimustiedon vuoropuhelu. Kehittyvä lastensuojelutyö edellyttää myös kriittistä oman työn tutkimista. Koulutuksen läpäisevänä teemana on asiakkaan kohtaaminen: asiakkaan oikeuksien, osallisuuden ja velvollisuuksien tarkastelu.

Täydennyskoulutus toteutetaan yhteistyössä Helsingin, Tampereen ja Turun yliopistojen kesken ja se on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama.

Helsingissä ja Tampereella on 20 ja Turussa 15 opiskelijapaikkaa.

Lisätietoja:

Turun yliopisto: Kia Lundqvist, puhelin 0400 156 137, s-posti. kia.lundqvist@utu.fi

Tampereen yliopisto: Tuula Kostiainen, puhelin 050 5232 149, s-posti. tuula.kostiainen@uta.fi

Helsingin yliopisto: Päivi Sinko puhelin (09) 191 54051, gsm 050 388 0683 paivi.sinko@helsinki.fi

Työssä oppiminen ja innovatiivinen kehittäminen täydennyskoulutuksessa

Kia Lundqvist, VTM

Koulutuksen vastaava suunnittelija, Turun yliopiston Brahea-keskus

Turun yliopiston Brahea-keskuksessa on toteutettu kolme lastensuojelun sosiaalityön täydennyskoulutusta Varsinais- Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on rahoittanut koulutuksia, ja niissä on ollut keskeistä työssä oppiminen ja käytännön työn innovatiivinen kehittäminen uuden tutkitun tiedon ja vertaisoppimisen avulla. Koulutuksiin on otettu yhteensä 45 lastensuojelun sosiaalityöntekijää, ja heistä 38 on suorittanut 30 opintopisteen yliopistollisen täydennyskoulutuksen. Erityisesti Turun ja Salon kaupungit ovat hankkineet täydennyskoulutusta sosiaalityöntekijöilleen, mutta myös useat pienemmät kunnat ovat hyödyntäneet mahdollisuutta kouluttaa henkilökuntaansa. Lastensuojelun sosiaalityötä kehittämässä 3 -julkaisu on kolmas ja näillä näkymin viimeinen vastaavan täydennyskoulutuksen loppuraportti. Jatkossa opetus- ja kulttuuriministeriö tulee rahoittamaan erikoistumiskoulutuksia ja nähtäväksi jää, rahoitetaanko lastensuojelun sosiaalityön täydennyskoulutuksia sitä kautta tulevaisuudessa.

Täydennyskoulutukset on tuotettu yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa lastensuojelu on saanut paljon huomiota ja kritiikkiä osakseen. Tämä on näkynyt koulutuksessa osallistujien selvänä haluna omalta osaltaan kehittää lastensuojelun ammatillista työtä. Osallistujat ovat myös vahvasti tuoneet esiin, että heidän omat mahdollisuutensa vaikuttaa lastensuojelun sosiaalityön käytössä oleviin resursseihin ovat olleet rajalliset. Työntekijäresurssien mitoitusten ja käytettävissä olevien palveluvalikoiden niukkuus on ollut kaikkien tiedossa. Tästä huolimatta osallistujat ovat satsanneet myös omaa vapaa-aikaansa ammattitaitonsa kehittämiseen. Osallistujat ovat suunnitelleet ja toteuttaneet yhdessä työpaikkansa edustajien kanssa kehittämishankkeen omalle työpaikalleen ja myös monissa tapauksissa vieneet tuon hankkeen käytäntöön esimiestensä avustuksella. Yhteistoiminta on näin tuottanut sosiaalisia innovaatioita ja tehostanut arjen työtä.

Tässä julkaisussa esitellään koulutuksen aikana tehtyjä kehittämishankkeita. Kaksi sosiaalityöntekijää kuvailee osallistumisensa merkitystä, ja työnantajapuoli sekä esimiehet antavat omat näkemyksensä täydennyskoulutuksen merkityksestä työyhteisölle, kunnalle tai muulle taustaorganisaatiolle.

Koulutus on saanut paljon kiitosta sekä työnantajilta että osallistujilta. Uuden oppiminen on mieluinen tapahtuma, kunhan tavoitetaan tila, jossa mieli

on avoin uuden tiedon ja uusien ajatusten omaksumiselle. Brahea-keskus tuottaa oppimisympäristön, joka tukee omaa yksilöllistä oppimista ja tarjoaa kanavat, oppimisalustat ja puitteet, vertaisoppimisen sekä ohjauksen henkilökohtaiselle oppimisen kehittämiselle.

Vuoden kestäväen koulutuksen aikana osallistujat ovat kehittäneet omaa asiantuntijuuttaan lastensuojeluprosessin johtajana, reflektoineet ja analysoineet omaa osaamistaan, saaneet uutta tietoa luentojen mutta myös yhteistoiminnallisten fasilitoitujen vertaiskeskustelujen kautta. Koulutuksessa vertaiset tukevat ja ymmärtävät kehittämisen tarpeet ja mahdollisuudet. Sen seurauksen käytännön työn haasteet saavat uutta mielenkiintoa ja yhdessä niiden ratkaiseminen tuntuu taas mahdolliselta. Vertaisten joukosta löytyy hyödyllisiä tietoja ja taitoja, joita itsekkin saattaa innostua kokeilemaan. Koulutuksessa rakentuu tärkeitä verkostoja, joista saattaa olla paljonkin hyötyä edempänä.

Työpaikkaohjaus, tieteellinen sekä opintojen ohjaus tukevat oman asiantuntijuuden kehittämistä ja uusien oivallusten ja taitojen saavuttamista. Palautteissa osallistujat nostavat vertaisoppimisen ja kehittämishankkeen tuottamisen koulutuksen tärkeimmäksi anniksi. Yhteistoiminnallinen tietojen ja ajatusten vaihto – keskustelu vertaisten kanssa – sekä pysähtyminen selkeän ja rajatun, kehitettävän työhön liittyvän ongelman tai huonosti toimivan käytännön ääreen mahdollistaa uuden innovoinnin. Esimiehen ja työyhteisön tuella löydetään ratkaisu ongelmaan. Yhteiskehittämisessä on oman osaamisen kehittämisen avaimet.

Tarjoamme nyt kolmannen kerran uuden mahdollisuuden tutustua kymmeneen uuteen lastensuojelun sosiaalityötä uudistavaan hankkeeseen, joita osallistujat ovat tuottaneet oman kenttätyönsä ohessa. Jos haluat tutustua kehittämishankkeeseen koko laajuudessaan, neuvomme ottamaan yhteyttä suoraan tekijöihin. Kehittämistarpeet ovat nousseet arjen työn syvästä tuntemuksesta ja tukevat siten lastensuojelun työn laajempaa yhteiskunnallista uudistamista. Toivotamme antoisia lukuhetkiä!

Rajankäyntiä lastensuojelussa

Leo Nyqvist, professori, Turun yliopiston sosiaalitieteiden laitos

Sosiaalityön professori Tarja Pösön mukaan institutionaalinen lastensuojelu on lain, julkisen hallinnon, ammattilaisten ja kansalaisten välinen käytäntö, jonka puitteissa säädellään lapsuutta ja perhe-elämää, joka on kiistanalaista ja ongelmallista vallitsevien sosiaalisten ja kulttuuristen odotusten näkökulmasta. Kohtaa, jossa lastensuojelumme puuttuu yksittäisten vanhempien ja lasten väliin suhteisiin, kirjoittaja kutsuu institutionaaliseksi rajaksi.

On helppo ymmärtää, että tämä raja piirtyy selkeämmin säädöksissä kuin ihmisten arjessa ja ammatillisissa työkäytännöissä, joihin oikeudellisia periaatteita näyttää olevan vaikea soveltaa. Perheongelmien osalta erikoistuneet ja eriytyneet palvelut ovat kasvaneet peruspalvelujen kustannuksella. Lastensuojelusta on tullut väylä järjestää lapsiperheille palveluja, joiden saaminen muualta on ollut vaikeaa tai mahdotonta. Tilanne on rasittanut kohtuuttomasti lastensuojelua, ja samalla ehkäisevän ja korjaavan työn raja on hämärtynyt.

Lukujen valossa mainittua kehitystä kuvaa kodinhoitopalveluja saavien perheiden määrän lasku yli viidestäkymmenestä tuhannesta alle yhdeksään tuhanteen aikavälillä 1990–2012. Sote-uudistusta odottavassa Suomessa on kuitenkin herätty todellisuuteen, ja hyvinvointineuvolat ja perhevalmentajat nähdään malliesimerkkeinä ehkäisevään perhetyöhön panostavista kunnista. ”Palveluja ilman lastensuojeluasiakkuutta” toistuu eri yhteyksissä. Ihmetellä sopii, miksi tämän oivaltamiseen meni niin kauan. Muun muassa emeritusprofessori Matti Rimpelän huomautukset ”kamreeritaloudesta” ja ”häiriöpalvelujen” kasvusta kaikuivat vuosikaudet kuuroille korville.

Peruspalveluista on ollut säästöjen nimissä helppo luopua, koska niitä ei ole suojattu käyttäjien oikeuksilla. Universaali ehkäisy on siten vaihtunut valikoivaksi palveluasiakkuudeksi. Sosiaalihuollon oikeusperiaatteet yli 40 vuoden takaa korostivat pyrkimystä normaaliuteen, mikä tarkoittaa sitä, että sosiaaliturvatoimenpiteiden vastaanottaminen ei saa johtaa siihen, että palvelunsaaja tuntisi itsensä leimatuksi ja poikkeavaksi. Periaatteesta seuraa vääjäämättä peruspalvelujen ensisijaisuus, jolloin puhumme lastensuojelun näkökulmasta universaalista ehkäisevästä työstä tai primaaripreventiosta.

Suomessa on säädetty peräti kaksi lastensuojelulakia sen jälkeen kun Ruotsi luopui omastaan vuonna 1982 ja toteutti säädösuudistuksen, jollaisen saimme vastikään: kattava peruspalveluja korostava yleislaki. Uusi sosiaalihuoltolaki olisi tullut säätää ennen lastensuojelulakia, josta tuli aivan liian massiivinen säädös. Nykytilanteessa kahden lain välinen työnjako on myös osin epäselvä. Lastensuojelulain säätämisen tavoitteena oli turvata lasten oikeudet ja etu lastensuojelua toteutettaessa, lapsiperheiden tuki ja palvelut sekä viranomaisyhteistyö. Tavoitteet olisi ollut mahdollista toteuttaa säännösviidakko välttämällä Ruotsin mallin mukaisella ratkaisulla.

Lasten ja lapsiperheiden kanssa tehtävä työ hajautuu eri organisaatioille myös peruspalvelujärjestelmän piirissä. Tämä johtaa palvelun päällekkäisyyteen ja koordinoimattomuuteen. Tarvitaan siten valmiutta ylittää ammatilliset rajat. Paljon puhuttu moniammatillinen yhteistyö ei kuitenkaan onnistu, ellemmme saa aikaiseksi moniammatillisia koulutusohjelmia, joissa perheitä tukevat ammattiryhmät saavat käsityksen toistensa työstä asiakastapausten myötä yhteisessä koulutuksessa. "Learning with, from and about each other" on moniammatillisen koulutuksen perusslogan. Turun yliopiston sosiaalityön koulutuksessa moniammatillisen klinikkaopetuksen ohella koulutusyhteistyö on laajentumassa lääketieteen suuntaan. Erityisesti vaikeimmat lastensuojeluongelmat edellyttävät usein lääketieteellistä osaamista muun muassa neurologian, lasten-, nuorten- ja aikuispsykiatrian, sosiaalipediatrian sekä päihdelääketieteen aloilla.

Erikoistumiskoulutus on uusi koulutusmuoto tutkintokoulutuksen ja täydennyskoulutuksen rinnalla, ja se koskee muiden alojen ohella myös sosiaalityötä. Uudistuksen tavoitteena on parantaa työelämässä toimivien asiantuntijoiden ja asiantuntijoiksi tähtäävien osaamista korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämissosaamiselle ja painoaloille perustuvalla koulutuksella. Erikoistumiskoulutusten on määrä tuoda koulutusjärjestelmään tarkoituksenmukainen vaihtoehto tutkinnon jälkeisen osaamisen täydentämiseen. Sosiaalityön koulutuksessa on kiistatta aikaisempien rajojen ylittämisen paikka. Tutkintokoulutuksesta on tehtävä kaikkialla moniammatillisempaa. Toisaalta erikoistumis- ja täydennyskoulutuksella on lisättävä työelämävalmiuksia ja ammatillista kompetenssia. Tämä on välttämätön edellytys, jotta erityisesti vaikeimmissa perheongelmissa apu saadaan suunnattua koordinoitusti ja vältetään osin puutteellisesta arvioinnista ja luottamuspulasta johtuvat ongelmien tuomioistuinkäsittelyt, jotka pidentävät kohtuuttomasti käsittelyprosesseja, ovat kalliita oikeusavustajineen sekä raskaita ja kuluttavia kaikille osapuolille.

Tieteellisen ohjaajan tervehdys

*Katri Gauffin, erikoissosiaalityöntekijä, VTL
Koulutuksen tieteellinen ohjaaja, Turun ryhmä*

Helmikuussa 2015 päättyi järjestyksessään kolmas korkeakoulutettujen Hoppisopimustyyppinen täydennyskoulutus lastensuojelun sosiaalityöntekijöille. Koulutuksessa oppiminen on ollut kiinteästi sidoksissa osallistujien arjen työhön. Oman ammatillisen osaamisen vahvistaminen ja oman työn kehittäminen olikin eräs keskeisimmistä koulutuksen tavoitteista.

Osallistujat työstivät koulutuksen aikana kehittämishanketta, jonka lopputulokset he ovat koonneet hankeraportiksi (10 op). Nyt päättyneestä lastensuojeluun erikoistavasta sosiaalityön täydennyskoulutuksesta kehittämishankkeen sai valmiiksi yhteensä 11 osallistujaa. Kehittämishankkeen avulla osallistujan on ollut mahdollista oppia uutta sekä kehittää omalla työpaikallaan tärkeäksi kokeamaansa toimintaa. Kehittämishankkeessa osallistujan tukena on ollut nimetty työpaikkaohjaaja, jonka tehtävänä on ollut keskusteluin tukea kehittämishankkeen suunnittelua ja toteutusta. Työpaikkaohjaajan rooli on aiempien vuosien tapaan vaihdellut intensiivisestä tuesta harvemmin tapahtuneisiin kohtaamiin.

Kuten aiempinakin vuosina, osallistujat ovat olleet motivoituneita osallistumaan koulutukseen. Lastensuojelutyön kiireinen ja toisinaan kuormittavakin arki on ohjaajan näkökulmasta tarkasteltuna näkynyt ajoittaisina vaikeuksina pitää annetuista aikatauluista kiinni. Tarve oman osaamisen kehittämiseen on kuitenkin ollut vahvaa ja se on ollut nähdäkseni yksi suurimmista motivaatioista saattaa kehittämishankkeet valmiiksi. Valmistuneiden kehittämishankkeiden laajuus on vaihdellut; osa opiskelijoista työsti laajempia aihekokonaisuuksia ja toteuttivat laajahkoita kyselyitä aiheeseensa liittyen. Osalla valmistuneet työt olivat sisällöltään niukempia laajentaen kuitenkin omaa ammatillista osaamista. Valmistuneissa kehittämishankkeissa osallistujien aiheet kattoivat laajalti lastensuojelutyön prosessit; ehkäisevästä lastensuojelutyöstä ja lastensuojelutarpeen selvityksestä sijaishuollon valvontaan ja muutospäätöksiin. Tarkastelun kohteina olivat myös perhearviointi sosiaalityöntekijän arviointimenetelmänä, mallinnus päivystysperheyksiköstä, toimintamalli lapsen haastattelusta, kun on epäily lapsen kaltoin kohtelusta ja kuvaus sijoitetun lapsen perheen osallisuuden kehittämisestä sekä kuntaliitoksen tuomista haasteista lastensuojelun järjestämiseksi.

Nyt päättyneessä koulutuksessa osallistujat olivat hankeraportin sisällön suhteen jakautuneet aiempaa enemmän kahteen ryhmään: osa tarkasteli paikoin rohkeastikin omaa osaamistaan ja organisaationsa työtapoja, osa puolestaan pitäytyi etäämmällä oman osaamisen ja oppimisen tarkastelusta. Myös hankkeiden toteutustavoissa oli kahta aiempaa koulutusta enemmän hajontaa: joukossa oli tällä kertaa vain muutama työ, jossa aineistonhankinta ja analysoin-

ti olivat suuritöisiä. Tieteellisenä ohjaajana toimiminen oli edelleenkin paikoin haastavaa, mutta hyvin antoisaa. Oli kannustavaa seurata osallistujien hankkeiden etenemistä suunnitelmatasolta valmiiksi raporteiksi. Aiempien vuosien tapaan pyrin huomioimaan osallistujien erilaiset lähtökohdat tieteellisen kirjoittamisen ja tiedonhankinnan suhteen. Huolimatta siitä, että muutamalla osallistujista esimerkiksi työpaikan vaihtuminen toi haastetta kehittämishankkeen loppuun saattamiseen, kaikki olivat sitoutuneita tekemään hankeraportit valmiiksi. Arvosteluasteikko oli hyväksytty – hylätty, ja joukossa oli muutama erittäin ansioitunut työ. On ollut hyvin palkitsevaa toimia tieteellisenä ohjaajana tässä mielestäni varsin vaativassa täydennyskoulutuksessa.

Lastensuojeluun erikoistavan sosiaalityön täydennyskoulutus Turun kaupungin näkökulmasta

Minna Virta, toimistopäällikkö, Turun hyvinvointitoimiala, perhe- ja sosiaalipalvelut, avohuollon sosiaalityö

Suunnittelija Kia Lundqvist Braheasta (aik. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus) kävi lokakuussa 2010 sosiaalityön tulosalueen johtoryhmässä puhumassa oppisopimustyyppisen täydennyskoulutuksen järjestämisestä sosiaalityöntekijöille. Toukokuussa 2010 Lundqvist oli ollut avohuollon sosiaalityön johtavien sosiaalityöntekijöiden palaverissa ja kokouksen jälkeen oli sovittu, että avohuollon sosiaalityössä aletaan yhteistyössä Brahean kanssa kehittää nimenomaan lapsiperhesosiaalityöntekijöille kohdennettua täydennyskoulutusta. Tämä jälkeen nimettiin työryhmä: lapsiperhesosiaalityöntekijä Virpi Poskiparta, johtava sosiaalityöntekijä Marja Sarmasto ja avohuollon sosiaalityön toimistopäällikkö Minna Virta suunnittelemaan sisältöä koulutukseen yhdessä Brahean kanssa. Koulutuksen sisältö liittyy lastensuojelun tiedon ominaispiirteisiin: mikä tieto on tietoa lastensuojelussa ja miten tieto rakentuu työprosessissa. Sosiaalityöntekijän on tärkeä tunnistaa lastensuojelun sosiaalityön yhteiskunnallisesti erityinen tehtävä. Sosiaalityöntekijän tulee kyetä arvioimaan työssä tarvittavia työmenetelmiä, työstä nousevia eettisiä kysymyksiä sekä työn vaikutuksia yksilö-, perhe-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla.

Turun kaupunki on tullut työntekijöitä vastaan siinä, että lähiopetuspäivien osalta on sovittu, että niihin voidaan ottaa sijainen tai vaihtoehtoisesti sulkea oma asiakaspiirin vastaanotto päiväksi. Koska koulutus vaatii sosiaalityöntekijöiltä itsenäisesti suoritettavia tehtäviä, on tärkeää, että heitä tuetaan niiden tekemisessä. Näin ollen on myös sovittu, että koulutuksessa olevan sosiaalityöntekijän tilalle voidaan palkata sijainen yhtenä päivänä kuukaudessa silloin, kun työntekijä tekee kirjallisia töitä.

Koulutuksessa olevalle opiskelijalle on nimetty ohjaaja ja kehittämishankkeet on haettu lastensuojelusta ja läheltä omaa työtä. Kehittämishankkeet ovat osoittautuneet erinomaiseksi tavaksi kehittää sosiaalityötä, nimenomaan haastavaa ja monitasosta työskentelymallia vaativaa lastensuojelun sosiaalityötä. Kehittämishankkeen tuotoksia on otettu käytännön tason työn kehittämistyökaluiksi. Opiskelijat ovat olleet tyytyväisiä koulutukseen ja yhteistyö koulutuksen kehittämisen osalta jatkuu.

Lastensuojelun palvelujen järjestäminen kuntaliitoksessa

Tarja Jalonen, Perhe- ja sosiaalipalvelujohtaja, Härkätien sosiaali- ja terveysterveystoimet

Kuntaliitokset ja sosiaali- ja terveystoiminta-alueiden perustamiset haastavat kuntien virkamiehiä ylimmästä hallinnosta perustason työntekijöihin. Yhteisten toimintamallien luominen on yllättävän mutkikasta ja aikaa vievää.

Johanna Rajalinin ja Sini Virtasen lastensuojeluun erikoistavan täydennyskoulutuksen kehittämishanke tarkasteli aluksi neljän kunnan yhteistoiminta-alueen perustamisen synnyttämiä haasteita lastensuojelun yhtenäistämiseksi. Vertailukunnan kokemuksista etsittiin jo ennakkoon ratkaisuja mahdollisten ongelmakohtien varalle. Yhteistoiminta-alueen perustaminen kuitenkin kariutui, ja jäljelle jäi Tarvasjoen kunnan pakkoliitos Lietoon.

Kehittämishanke osui kuntaliitokseen nähden tärkeään ajankohtaan. Yhdistymisaikataulu oli nopea ja lisäksi sekä esimiesten että työntekijöiden aikaa oli kulunut kariutuneen isomman yhteistoiminta-alueen suunnitteluun. Liedon ja Tarvasjoen suunnitelmiin keskityttiin vasta ”pakkoliitospäätöksen” syntymisen jälkeen. Tämä nopeasti muuttunut tilanne toi vääjäämättä eteen samat samoja ongelmia, joita vertailukunnassa ja muissakin kuntaliitoksissa on kohdattu.

Kahden hyvin erisuuruisen kunnan yhdistymisessä lastensuojelun toimintakäytäntöjen erilaisuus korostui. Esimerkiksi palvelujen järjestämistavat poikkesivat toisistaan ja tietojen kirjaamisessa oli eroavaisuuksia (Word-pohjalle kirjaamiset contra Pro Consona -ohjelmaan kirjaamiset).

Lukuisten toimintakäytäntöjen erilaisuus yllätti, vaikka laajan yhteistoiminta-alueen suunnittelun aikana yhteisiä käytäntöjä oli jo alettu hioa perustason työntekijöiden kesken myös Tarvasjoen osalta. Toimintakäytäntöjen yhtenäistäminen jo ennen liitoksen tapahtumista olisi vaatinut huomattavasti enemmän esimiesten paneutumista kummankin kunnan toimintakäytäntöihin sekä hallinnollisia päätöksiä toimintatapojen muutoksista. Kunnat järjestävät kuitenkin itse palvelunsa, ja toimintatapoihin ja kriteereihin voidaan hallinnollisesti vaikuttaa vasta liitosten jälkeen.

Toimintakäytäntöjen yhdistämistä nopeuttaa se, että henkilöstöresurssit yhdistetään liitoksen tapahduttua heti, kun se on hallinnollisesti mahdollista. Sama henkilöstö tuottaa palveluja koko alueelle samoin kriteerein. Ei siis jätetä palvelujen tuottamista tapahtuvaksi ”kyläkunnittain” entisen henkilöstön toimesta.

Tällainen ”pakotettu” palvelujen yhdistäminen vaatii aluksi käytännön työhön resurssilisäyksiä, jotta voidaan pysyä lastensuojelulain määräajois-

sa. Yhteisten toimintamallien rakentaminen ja käyttöönotto vie yllättävän paljon aikaa sekä esimiehiltä että perustason työntekijöiltä. Sopeutuminen uuteen kokonaisuuteen muutosvastarintoinen ei käy hetkessä. Uuden sosiaalihuoltolain astuminen voimaan samaan aikaan Liedon ja Tarvasjoen liitoksen kanssa on tuonut myös lisähaasteita sosiaalipalvelujen resurssien riittävyteen. Esimiesten rooli ja läsnäolo on näissä muutostilanteissa erityisen tärkeä sekä yhteishengen luoja että käytännön hallinnollisten päätösten valmistelijana ja toimeenpanijana. Niukkojen resurssien jako vaatii paljon sovittelua ja neuvotte-
luja. Tiedotukseen ja tiedon vaihtoon on kiinnitettävä erityistä huomiota. Mielikiintoista olisi tietää, poikkeako henkilöstön suhtautuminen muutokseen ja toiminta muutosprosessissa siinä, onko kysymyksessä pakkoliitos vai vapaaehtoinen kuntaliitos tai yhteistoiminta-alueen rakentaminen.

Lastensuojeluun erikoistava sosiaalityön täydennyskoulutus käytännön ymmärryksen ja teoriaosaamisen yhdistäjänä

Jari Lindfors, johtava sosiaalityöntekijä, Pernon sosiaalitoimisto, Turun kaupunki

Lastensuojelussa käydään tällä hetkellä laajaa keskustelua muun muassa lastensuojelun järjestelmästä sekä lastensuojelun tuloksellisuudesta ja mittaamisesta. Onko lastensuojelun järjestelmä hajanainen ja sekava? Saavatko asiakkaat tarvitsemaansa apua oikeaan aikaan ja oikeasta paikasta? Murskaako järjestelmä osallisuuden? Millaista on tuloksellinen lastensuojelu? Tuleeko tuloksellisuutta mitata palvelun ostajan kannalta tai asiakkaan näkökulmasta? Millaista lastensuojelu on lakimuutosten myötä? Vastaavia kysymyksiä esitettiin ja niihin myös haettiin vastauksia nyt käsillä olevassa lastensuojeluun erikoistavassa sosiaalityön täydennyskoulutuksessa.

Lastensuojelun nykytilaa kartoittanut Alhainen (2014) on liittänyt lastensuojelujärjestelmän haasteet osaltaan muiden julkisten palveluiden pirstaloitumiseen ja heikentymiseen. Tämä heijastuu lastensuojelun toimintaan monin tavoin: asiakkaita siirretään tarpeettomasti paikasta toiseen, heille on vaikea löytää oikeanlaista apua ja tukitoimet ovat usein riittämättömiä. Lastensuojelu joutuu paikkaamaan muiden palveluiden puutteita. Lopulta pirstaleinen palvelujärjestelmä hidastuttaa avun antamista, mikä puolestaan johtaa usein perheiden vaikeuksien kasaantumiseen ja pahenemiseen. Toisaalta lastensuojelun kasvavaa kuormitusta lisäävät myös monet sen sisällä vallitsevat toimimattomat asetelmat: työntekijöitä on liian vähän asiakasmäärään ja työtehtäviin nähden, johtaminen on puutteellista, työntekijät vaihtuvat usein, yhteistyö kangertelee ja eri ammattiryhmien väliset jännitteet haittaavat sopivan avun antamista asiakkaille. Kiireisen ja ylikuormittuneen työn keskellä työntekijät haluamattaan myös sokeutuvat lastensuojelutilanteiden ainutkertaisuudelle ja haavoittavuudelle. Pystytäänkö tällöin kuulemaan ja huomioimaan asiakkaiden omaa kokemusta lastensuojelun päätöksenteon eri vaiheissa sekä heitä koskevien tukitoimien ja hoidon käytäntöjen suunnittelussa? Lastensuojelun nykytilaan liittyy epäilemättä kehittämistarpeita. Ohjaajana päättelin, koulutettavia kuunneltuani, että perimmäinen kysymys lastensuojelussa on juuri se, mitä vaikutusta ja vaikuttavuutta lastensuojelulla ja lastensuojelun palveluilla on lasten hyvinvointiin.

Professori Fiona Arney on korostanut politiikan, käytännön ja tutkimustiedon yhteisvaikutusta. Hänen mukaansa politiikka, tutkimus ja käytäntö ovat kuitenkin lähtökohdiltaan erilaisia; ne puhuvat vähän eri kieltä, toimivat erilaisessa kulttuurissa ja kommunikointi näiden välillä vaatii tulkkauksia. Tällaiseen tulkkaustehtävään sopii hyvin tutkimus, jolla on mahdollisuudet ymmärtää eri kieliä ja intressi välittää sisältöä. Onkin havaittavissa lisääntyvä tarve ”yhteisen sävelen löytämiseen” käytännön ja tutkimuksen välillä, ja tätä etsintää lastensuojeluun erikoistavassa sosiaalityön täydennyskoulutuksessa ansiokkaasti

tehtiin. Koulutuksen aikana käytiin keskustelua, joka liikkui tutkimustiedon ja käytännön toiminnan välisissä kysymyksissä. Ajoittain keskustelussa innostuttiin liiaksikin, kunnes muistettiin ja muistutettiin tutkimukseen kuuluvasta kriittisyydestä.

Lopulta ohjaajana, koulutettavia kuunneltuani havaitsin, että juuri koulutettavien kaltaiset aikuiset ihmiset luovat turvan lapselle, eivät pelkät säännöt ja standardit. Koulutukseen osallistuneet ammattilaiset tarkastelivat aktiivisesti itseään ja toimintaansa. Heistä näkyi suuri rohkeus tarkasteluun ja (työpaikka-ohjaajallekin tullut) oivallus siitä, että pienikin tehty havainto voi viedä lastensuojelun asiaa paljon eteenpäin.

Lähde

Alhainen Kai (2014). Vaarantunut suojelevalta – Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Raportti 24/2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Lastensuojelun täydennyskoulutuksen kehittämishankkeet Eteläisessä sosiaalitoimistossa

Vuokko Ouramo, johtava sosiaalityöntekijä, Eteläinen sosiaalitoimisto, Turun kaupunki

Vuosina 2011–2012 lastensuojelun täydennyskoulutukseen osallistuivat Eteläisestä sosiaalitoimistosta sosiaalityöntekijät Tiina Eräpolku, Virpi Poskiparta, Heidi Vainio ja Elina Vuorinen. Tiinan työn aiheena oli lapsikeskeinen vanhemmuustyö – menetelmiä ja ajatuksia työn suunnitelmallisuuden lisäämiseksi, Virpi pohdiskeli sitä, kuinka lisätä asiakkaan osallisuutta asiakassuunnitelman laatimisessa, Elina mietti työssään menetelmiä nuoren tapaamistilanteisiin ja Heidi kehitti lastensuojelun selvitysvaiheen dokumentointia Turussa. Vuosina 2014–2015 toimistosta osallistui täydennyskoulutukseen sosiaalityöntekijä Juha Koivunen. Juhan kehittämisaiheena oli kannabista kokeilleet/käyttävät nuoret lastensuojelutarpeen selvityksen kohteina.

Kaikki sosiaalityöntekijät ovat olleet innostuneita ja motivoituneita osallistumaan koulutukseen pelkäämättä sen vaatimaa työn määrää. Täydennyskoulutukseen osallistuneen sosiaalityöntekijän sanoin: ”Pystyi ottamaan etäisyyttä arkityöhön, pohtimaan sosiaalityön olemusta ja tehtävää, sai ymmärrystä eri suuntauksiin sosiaalityön sisällä ja siihen, ettei jonkin asian painottaminen tarkoita, että kyseessä olisi oikein/väärin-asetelma. Koulutus antoi ammatillista varmuutta ja vahvisti uskoa siihen, että tekee asioita oikein ja oikeista syistä.”

Osaamisen kehittäminen on tärkeä osa lastensuojelun sosiaalityötä. Se lisää jaksamista ja innostusta oman työn kehittämiseen arjessa. Lastensuojelun sosiaalityö on vaativaa asiantuntijatyötä, joka muuttuu koko ajan yhteiskunnan toimintarakenteiden ja lakien muuttuessa, joten oman osaamisen päivittäminen on työssä tärkeää. Kaikki kehittämishankkeet ovat olleet erittäin tarpeellisia arjessa tehtävän työn kannalta. Kaikista niistä on otettu ainakin osia arkityöskentelyyn. Heidän kehittämishanke voitiin ottaa suoraan käyttöön lastensuojelutarpeen selvitysvaiheen dokumentointiin.

Tämänhetkessä lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä muutoksia ja haasteita tuovat uusi sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulain muutokset. Avohuollon sosiaalityölle on pyritty saamaan vähän enemmän tilaa ja aikaa erilaisin työjärjestelymuutoksien. Se antaa ehkä mahdollisuuksia nostaa sosiaalityön osuutta kohtaavampaan, lapsikeskeiseen lastensuojelun työprosessiin, sen johtamisen ja koordinoinnin lisäksi.

Sijoitetun lapsen perheen osallisuuden kehittäminen

Esa Vierikko, johtaja, Kaarinan SOS-lapsikylä

On ollut ilo olla mukana lastensuojeluun erikoistavan sosiaalityön täydennyskoulutuksen yhden kehittämishankkeen ohjaajana. Sosiaalityöntekijämme Sonja Vanhasen hanke oli ja on tärkeä osa oman toimintamme kehittämistä kohti parempaa lastensuojelua sijoitetun lapsen perheen ja sen myötä myös lapsen näkökulmasta. Osallisuuden eritasojen tutkiminen ja käytännön toteutus on yksi ehkäpä olennaisimmista asioista laadukkaana palvelun mahdollistamiseksi. On ollut hyvä huomata myös uutena ihmisenä organisaatiossamme koko kansallisen organisaatiomme halu tutkia toimintaamme kriittisestikin ja kehittää sitä rohkeasti omasta näkökulmastani parempaan suuntaan. Tästä esimerkkinä Vanhasen laajempi teoreettinen kehittämishanke ”Kuka auttaisi meidän perhettä? Sijoitetun lapsen ja hänen perheensä tukeminen ja jälleenyhdistäminen”.

Arjen johtamisen kannalta on mukava todeta, että Varsinais-Suomessa Turun Yliopisto on aktiivinen toimija sosiaalityön kehittämisessä ja laadukas kumppani siihen liittyvien opintojen tarjoajana. Selvää on, että sosiaalityön koulutus ja sisällöt vaativat tulevaisuudessa rohkeaa kriittistäkin tarkastelua. Toivottavasti Turussa ollaan edelläkävijöitä tässä asiassa. On yleisesti helppo mennä resurssikysymysten taakse ja paeta vastuuta alalla kuin alalla. Haastavampaa on todeta, kuten meillä, että parannettavaa on paljon.

Sonja Vanhasen hankkeen myötä olemme alkaneet keskittyä lasten ja perheiden kuulemiseen ja kohtaamiseen. Olemme luoneet rakenteita ja käytänteitä, joita on kehitettävä edelleen. Voin vain todeta, että matka on ollut ja on pitkä. Silti lyhyelläkin aikavälillä ajattelutavan pienellä muutoksella olemme saaneet näkyviä tuloksia aikaan vuorovaikutuksen tasolla niin perheiden, kuin lastenkin kanssa. Vanhanen osallisti oman kehittämishankkeensa myötä henkilökuntaamme miettimään omia asenteitaan ja työskentelytapojaan ja etsimään ratkaisuja arjen tasolla kohtaamisen muuttamiseksi.

Olisi siis pelkuruutta olla tässä kannustamatta suomalaista sosiaalityötä tarkastelemaan omaa toimintaansa lähinnä arjen yksinkertaisten kohtaamisten suhteen. Jospa panostaisimme erityisesti siihen ensimmäiseen kohtaamiseen asiakkaan, jota ihmiseksikin voisi kutsua, kanssa. Voisiko olla, että asiakkaan osallisuus ja subjektiivisuus saisi tässä alkunsa. Aikaa ja resurssia tämä kohtaamisen muuttaminen ei vie sen enempää, itse asiassa aikaa tulee säästymään tulevien vuorovaikutustilanteiden ollessa mahdollisesti neutraalimpia.

Voihan olla, että perhe, aikuinen tai lapsi joissain tilanteissa tietäisi itse paremmin jotakin itsestään kuin sosiaalityöntekijä. Avoimen kohtaamisen jälkeen voisi olla, että asiakas (termi, josta en pidä) ja ammattilainen (termi, josta en pidä) tietäisivät, tai olisivat tietämättä yhdessä sen, mitä pitäisi tehdä tai pitäisi olla tekemättä.

Edelläkävijyyttä teemassa voisi edustaa Raision perhepalvelujohtajan Mikko Hulkkosen eräässä työpajassa esiin nostama hanke, jossa on tarkoitus kehittää yhdessä Turun yliopiston, Turun Ammattikorkeakoulun ja Raision kaupungin kanssa nimenomaan koulutuksissa vuorovaikutuksellista osaamista, valmennusta ja seurantaa.

Kaiken kaikkiaan on hienoa, että on olemassa rohkeita sosiaalityöntekijöitä, kuten Sonja Vanhanen. Tutkimisen lisäksi he pyrkivät aktiivisesti tutkimustulosten ja kohtaamisen avulla muuttamaan käytäntöjä perheiden hyvinvoinnin lisäämiseksi haastavissakin tilanteissa.

Aikuisopiskelijan kokemuksia Lastensuojeluun erikoistavasta sosiaalityön täydennyskoulutuksesta

Juha Koivunen, sosiaalityöntekijä, Turun kaupunki

Omista yliopisto-opinnoistani on jo yli kaksikymmentä vuotta aikaa. Nykyisessä työssäni lastensuojelun avohuollossa Turun sosiaalikeskuksen eteläisessä sosiaalitoimistossa olen työskennellyt vuodesta 2004 alkaen. Esimieheni rohkaisi minua hakemaan Turun yliopiston Brahea-keskuksen järjestämään Lastensuojeluun erikoistavaan sosiaalityön täydennyskoulutukseen, joka on korkeakoulutettujen oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus ja kestää vuoden ajan. Omasta työyksiköstäni neljä sosiaalityöntekijää oli aiemmin osallistunut tähän koulutukseen, ja olin kuullut heiltä paljon myönteistä palautetta koulutukseen liittyen. Toisaalta koin tarvetta osaamiseni kehittämiseksi, toisaalta minua mietitytti työn, opiskelun ja muun elämän yhteensovittamisen haasteet. Pohdin myös, vieläkö minusta on oppimaan uutta. Päädyin hakemaan koulutukseen ja minut hyväksyttiin.

Menin ensimmäiseen koulutuspäivään hieman epävarmana siitä, mihin olen ryhtymässä ja sitoutumassa. Helpotukseksi huomasin, että moni muukin oli tullut tähän tilanteeseen samanlaisin tuntemuksin. Ryhmäytyminen aloitettiin mukavalla tavalla, ja jo ensimmäisen päivän jälkeen olin vakuuttunut siitä, että tulin juuri minun tarpeisiini vastaavaan koulutukseen.

Koulutus sisälsi lähiovetuspäiviä (työpajoja) ja etäopiskelua. Työnantajani mahdollisti minulle yhden etäopiskelupäivän kuukaudessa. Työpajoissa oli korkeatasoisia luennoitsijoita ja mielenkiintoisia aiheita: lastensuojelun tehtävä ja rooli; lastensuojelun lainsäädännöllinen viitekehys; lapsilähtöisyys ja asiakkaan tieto; perhe, lähiyhteisö ja kulttuurien välinen osaaminen; lastensuojelun tehtävä ja sosiaalityön ammatti-identiteetti ja etiikka. Sain arvokasta ja käytännön työhön sovellettavaa uusinta tieteellistä tietoa lastensuojelusta. Koulutus ja oppiminen sidottiin vahvasti työn arkeen. Koulutuksen ehkä mielenkiintoisin osa oli omaan työhön liittyvä kehittämishanke, josta toivon mukaan on hyötyä koko organisaatiolle. Keskeinen osa koulutusta oli oman oppimisen arviointi. Heti koulutuksen alussa laadittiin henkilökohtainen kehityssuunnitelma, jota itsearvioitiin säännöllisin väliajoin. Oman oppimisen tukena oli myös oppimispäiväkirjan täyttäminen.

Koulutuksen edetessä oli mielekästä havaita omaa kehittymistä monesakin asiassa. Koulutuksen keskeisiä teemoja olivat lapsikeskeisyys ja lapsen osallisuus, jotka olen sisäistänyt työni keskeisiksi periaatteiksi. Merkittävää koulutuksessa oli mahdollisuus vuorovaikutukseen ja ajatusten vaihtoon sekä ammatilliseen reflektointiin muiden opiskelijoiden kanssa. Kiinnitän nyky-

ään enemmän huomiota oman työni ja työtapojeni reflektointiin. Koulutuksen päättyessä arvioin kehittyneeni melkein kaikissa sellaisissa asioissa, joissa koin riittämättömyyttä osaamisessani koulutuksen alussa. Ammatti-identiteettini on vahvistunut osaamiseni ja asiantuntijuuteni kehittymisen myötä. Uskallan tuoda omia näkemyksiäni enemmän esiin. Asiantuntijuuden ylläpito muuttuvassa yhteiskunnassa edellyttää kuitenkin jatkuvaa uuden oppimista. Uskon käymäni koulutuksen motivoivan minua jatkossakin seuraamaan aktiivisesti lastensuojeluun liittyvää uusinta tutkimustietoa ja yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia ja niiden aiheuttamia haasteita lastensuojelutyölle. Oman työn kehittämiseksi on nyt paremmat edellytykset.

Vanha elinikäisen oppimisen idea ei ole hävinnyt minnekään. Tämä koulutuskokemus vahvisti elinikäisen oppimisen olevan edelleen mahdollista, totta ja välttämätöntä.

Lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijuus

– Lastensuojeluun erikoistava sosiaalityön täydennyskoulutus opiskelijan näkökulmasta

Sini Virtanen, sosiaalityöntekijä, Liedon sosiaali- ja terveystalvelut

Jatkuvat muutokset. Laaja-alaiset vaatimukset. Oman ammattietiikan venyttäminen. Epävarmuus ja epäselvyys. Kilpailukyvytön palkkaus. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus. Sietokyvyn ja työn kasautumisen välinen suhde.

Lastensuojelun sosiaalityön tehtävät ovat moninaisia ja muutospaineiden jatkuvassa myllerryksessä. Lastensuojelun sosiaalityö on vaativaa asiantuntijatyötä, jonka keskiössä on asiakas ja hänen perheensä. Asiantuntijuus on prosessina ajankohtaisten asioiden ylläpitämistä ja jatkuvaa kehittämistä, jonka jokaisessa vaiheessa vahvana osana on sosiaalityöntekijän osaaminen sekä asiakkaan hyvinvointi. Osaamista tulee koko ajan hyödyntää, mutta myös kehittää, jotta lastensuojelun sosiaalityön perustehtävät toteutuvat laadukkaasti.

Lastensuojeluun erikoistava sosiaalityön täydennyskoulutus oli antoisa ja ajankohtainen: se oli lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijuuden osaamisen ja kehittämisen ytimessä. Koulutuksen tarpeellisuutta ja vaikuttavuutta voidaan mitata monilla eri tasoilla ja eri konteksteissa. Koulutuksen opiskelijaryhmästä muodostui vertaistukiryhmä. Opiskelijat jakoivat omia kokemuksiaan ja tietojaan sekä esittivät omia ajatuksiaan ja pohdintojaan eri teemoista. Vertaistuen voimalla, sivujuonteena, vahvistui oma ammatti-identiteetti. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän perustehtävien toteuttamiseksi vaaditaan tiedon keräämistä, analysointia ja tuottamista sekä paljon teoreettista tietoa, jota sovelletaan käytännön työhön. Tämä edellyttää suunnitelmallista työtä. Lastensuojelun suunnitelmallista työtä ohjaavat muun muassa lastensuojelun lainsäädäntö ja lastensuojelun prosessit.

Lastensuojelun suunnitelmallinen työ vahvistaa lapsen oikeuksia ja asiakasperheen osallisuutta. Suunnitelmallisen asiantuntijatyön toteuttaminen on kuitenkin vaativaa ja haasteellista. Asiakkaat ja asiakasperheet ovat yksilöllisiä, samoin heidän tarpeensa. Vain harvoin työ toteutuu kauniisti oppikirjojen mukaisesti. Jokaisessa lastensuojelun prosessissa on arvioitava eri osa-alueita: lapsen kokonaistilannetta, vanhempien vanhemmuutta, eri kulttuurien välisiä eroavaisuuksia, vuorovaikutusta eri toimijoiden välillä sekä luottamuksellisen suhteen merkitystä eri roolien välillä. Tähän koulutus antoi paljon eväitä – eri asiantuntijoiden (kouluttajien ja kokemusasiantuntijoiden) näkemyksiä ja kokemuksia.

Jokainen lastensuojelua tekevä sosiaalityöntekijä pohtii ja työstää omia kehittämistarpeitaan jokapäiväisessä arjen työssään. Koulutus antoi mahdol-

lisuuden pysähtyä ja keskittyä johonkin kehittämistä vaativaan osa-alueeseen, omaan kehittämishankkeeseen. Rikkautena oli se, että vaikka keskittyi omaan hankkeeseensa, sai paljon uutta tietoa ja käytännön vinkkejä muiden opiskelijoiden hankkeista. Ryhmän hankkeet keskittyivät ehkäisevän lastensuojelun kysymyksistä sijaishuollon kysymyksiin. Kehittämishankkeista on hyötyä opiskelijoiden omissa organisaatioissa, ja ne tukevat myös johdon päätöksentekoa niin tavoitteiden toteutumiseksi kuin tulevien suunnitelmien rakentamiseksi. Sosiaalityön asiantuntijuuden ja osaamisen johtamisessa vuorovaikutuksen ylläpitäminen työntekijöiden ja johtajien välillä on tärkeää, jotta sosiaalityö olisi vaikuttavaa ja tuloksellista.

Sosiaalityö on tieteenalana nuori ja lastensuojelun sosiaalityön käytäntöjen ja toimintatapojen juurruttaminen on vielä kesken, vaikka viime vuosien aikana sen eteen on tehty runsaasti töitä (esimerkiksi lastensuojelulain uudistaminen, lastensuojelun laatusuosituksien ja uusi sosiaalihuoltolaki). Toisin sanoen lastensuojelun sosiaalityö hakee vielä omaa paikkaansa yhteiskunnassa ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa – se hakee näkyvyyttä asiantuntevana tieteenalana. Lisähaasteena sosiaalityön julkisuuden kuvan parantamiselle ja äänen kuuluville saamiselle ovat salassapitovelvollisuuteen liittyvät seikat. Tästä syystä lastensuojeluun erikoistavalla sosiaalityön täydennyskoulutuksella on tärkeä asema sosiaalityöntekijöiden perustehtävien ylläpitäjänä, sosiaalityötä toteuttavien organisaatioiden osaamisen kehittäjänä ja näkyvyyden vahvistajana yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Laadukas ja suunnitelmallinen lastensuojelun sosiaalityö vaikuttaa kokonaisvaltaisesti lapseen ja hänen perheensä hyvinvointiin.

Lastensuojeluilmoitus lapsen kaltoin kohtelusta – Miten toimit Paimiossa lastensuojelun sosiaalityöntekijänä ja miten haastattelet pientä lasta?

*Sosiaalityöntekijä Minna Hänninen, Profiam Oy 1.9.14 alkaen ja
Paimion kaupunki, sosiaalitoimi 10.8.14 asti*

*Työpaikkaohjaajat: johtava sosiaalityöntekijä Jussi Mattila, Paimion kaupunki ja
sosiaalityöntekijä Mikko Ailoranta, Profiam Oy*

Kehittämishankkeessani olen laatinut Paimion sosiaalitoimistoon lastensuojelun sosiaalityöntekijälle toimintamallin tilanteeseen, kun lastensuojelu on vastaanottanut lastensuojeluilmoituksen lapsen pahoinpitelystä tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Olen huomionnut toimintamallia laatiessa lain asettamat velvollisuudet, lapsen tarpeet sekä yhteistyötahojen, eli poliisitoimen ja terveydenhuollon, suositukset. Toimintamallin lisäksi olen laatinut ohjeistuksen pienen lapsen haastatteluun. Olen hyödyntänyt sekä toimintamallia että ohjeistusta tehdessäni aiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä yhteistyötahoilta saatuja ohjeistuksia ja palautetta.

Lastensuojeluilmoituksen sisällön koskiessa joko lapsen pahoinpitelyä tai seksuaalista hyväksikäyttöä on lastensuojelun sosiaalityöntekijän toimintaprosessi lähes yhteneväinen. Lastensuojelun tulee aina varmistaa lapsen turvallisuus eli arvioida, onko tarve sijoittaa lapsi kiireellisesti pois kotoa. Jotta sosiaalityöntekijä voi arvioida, onko lapsi välittömässä vaarassa, hänen tulee tavata lapsi ja lapsen huoltajat. Lapsen pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilytilanteissa vastuu mahdollisen rikoksen selvittelystä on kuitenkin poliisilla. Sosiaalityöntekijän vastuu onkin tehdä lastensuojeluilmoituksen sisällöstä tutkintapyyntö poliisitoimelle perustellen tarvittavaa tutkintaa. Suositeltavaa on keskustella puhelimitse tutkijan kanssa ja tehdä kirjallisesti tutkimuspyyntö, joka sisältää muun muassa lapsen ja perheen yhteystiedot, taustatiedot lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä lastensuojelun huolet lapsen ja perheen tilanteeseen liittyen. Poliisi ei aina pysty haastattelemaan lasta välittömästi. Näin ollen sosiaalityöntekijä voi olla ensimmäinen viranomainen, joka haastattelee epäilystä erikseen lasta ja hänen huoltajiaan. Lastensuojelun keräämät tiedot välitetään poliisille jatkotutkimuksia varten ja poliisia tiedotetaan samalla mahdollisesta kiireellisestä sijoituksesta.

Lapsi on uhrina erityisen haavoittuvainen, mikä tulee huomioida työskennellessä lapsen kanssa. Lapsen haastattelemineen on taitoa ja osaamista vaativa tehtävä. Lapseen on tärkeä luoda luottamuksellinen suhde, mutta se ei kuitenkaan yksistään riitä hyvän haastattelun toteuttamiseksi. Ennen virallista haas-

tatteluosuutta lapsen ymmärrys totuudesta tulee testata. Lisäksi lapselle kerrotaan hänen mahdollisuudestaan vastata ”en tiedä” tai ” en muista” hänelle esitettyihin kysymyksiin. Lasta ei saa painostaa haastattelun aikana. Erityisen tärkeää lapsen haastattelemisessa on se, että haastateltava käyttää pääsääntöisesti vain avoimia, lyhyitä ja yksinkertaisia kysymyksiä. Haastateltavan tulee välttää johdattelua ja ohjausta. Kysymysten muotoilemisen lisäksi haastattelijan tulee olla tarkka vastauksissaan, eli vastausten tulee olla neutraaleja esimerkiksi ”ok, entä mitä sitten tapahtui”. Lapsen haastattelu tulee kirjata ylös sanatarvasti tai nauhoittaa. Haastattelu tulee päättää lapselle annettavaan myönteiseen palautteeseen ja myönteiseen tunnelmaan.

Lastensuojelun tulee tarjota lapselle ja hänen perheelleen tukea kriisitilanteesta selviytymiseen, arjen toimivuuteen ja jatkuvuuteen sekä tutkimukseen liittyviin asioihin, kuten siihen, että huolehditaan mahdollisten lapsen tutkimusten toteutumisesta terveydenhuollon puolella. Lastensuojelu on usein prosessissa alkuunpanijan roolissa. Lastensuojelun tulisi kuitenkin huolehtia lapsen ja perheen hyvinvoinnista ja tarjota riittäviä tukitoimia sekä tutkimusten aikana että tutkimusten jälkeen, jotta lapsi ja hänen perheensä eivät kokisi jäävänsä yksin tutkimisprosessin jälkeen.

Kehittämishankkeessani esittelemäni toimintamalli ja haastatteluohjeistus tukevat lastensuojelun sosiaalityöntekijää käytännön työssä Paimion sosiaalityötoimistossa. Työtehtävä, johon liittyy lapsen kaltoin kohtelu, on työntekijälle emotionaalisesti raskas. Koska kyse on vakavasta rikoksesta ja erityisen haavoittuvaisesta uhrista, työ vaatii ammatillisen osaamisen lisäksi kontrolloitua ja suunnitelmallista työtettä. Koen toimintamallin ja ohjeistuksen auttavan työprosessin kokonaisuuden hallitsemista ja selkeyttävän työtehtävän etenemistä. Ohjeistus pienen lapsen haastatteluun edesauttaa työntekijää refleктоimaan yleisesti omaa tapaansa toimia asiakkaan haastattelijana.

Kehittämishankkeeni aihe syntyi, kun kohtasin Paimion lastensuojelun sosiaalityöntekijänä tilanteen, jossa jouduin haastattelemaan lasta pahoinpitelyepäilystä ensimmäisenä viranomaisena. Pohdin, miten olen toiminut aiemmin vastaavanlaisissa tilanteissa, ja havahduin siihen, että esitän kysymykseni asiakkaalle lähes aina johdattelevina. Tästä syystä lapsen haastatteleminen alkoi kiinnostaa minua enemmän ja halusin sisällyttää aiheen kehittämishankkeeseeni. Paimiossa vastaanotimme lastensuojeluilmoituksia lapsen kaltoin kohtelusta harvoin. Tällöin tilanteista puuttui rutiininomaisuus ja kokonaisuuden hallinta – mitä kuuluu tehdä ja missä järjestyksessä. Tähän uskon toimintamallin ja ohjeistuksen tuovan apua.

Kannabista kokeilleet/käyttävät nuoret lastensuojelutarpeen selvityksen kohteina Turun sosiaalikeskuksessa

*Sosiaalityöntekijä Juha Koivunen, Turun kaupunki, Eteläinen sosiaalitoimisto
Työpaikkaohjaaja: Vuokko Ouramo*

A laikäisten yleistyneet kannabiskokeilut ja kannabiksen käyttö ovat näkyneet Turun kaupungin lastensuojelussa lisääntyneinä lastensuojeluilmoituksina ja uusina lastensuojelutarpeen selvityksinä. Oma oletukseni on ollut, että Turun sosiaalikeskuksessa sosiaalityöntekijät tekevät eri tavoin ja eri laajuisia lastensuojelutarpeen selvityksiä liittyen ilmoitettuun huoleen nuoren kannabiskokeiluista tai kannabiksen käytöstä. Useat lastensuojelutarpeen selvitystä koskevat tutkimukset ovat vahvistaneet oletustani.

Kehittämishankkeeni yhtenä tavoitteena on selvittää, tekevätkö sosiaalityöntekijät Turun sosiaalikeskuksessa lastensuojelutarpeen selvityksiä eri laajuisina, ja jos tekevät, mitkä asiat vaikuttavat tähän? Mikä on sosiaalityöntekijöiden omien arvojen ja asenteiden merkitys sille, kuinka laajasti he tekevät lastensuojelutarpeen selvityksiä, kun huolenaiheena ovat nuoren kannabiskokeilut tai kannabiksen käyttö? Mitkä muut asiat mahdollisesti vaikuttavat selvitysten laajuuteen? Tarkastelen myös minkälaisia sosiaalityön arvoja sosiaalityöntekijät ovat sisäistäneet ja minkälaisia toimintarooleja he ottavat lastensuojelutarpeen selvityksiä tehdessään. Asiakasnäkökulmasta katsottuna pidän tärkeänä ja eettisesti oikeana, että nuoria kohdellaan lastensuojelutarpeen selvitystä tehtäessä yhdenvertaisesti työntekijöistä tai toimistoista riippumatta. Keskeisin tavoitteeni kehittämishankkeessani onkin selvittää, onko mahdollista luoda jonkinlainen yhtenäinen toimintakäytäntö Turun sosiaalikeskuksen sosiaalityöntekijöille kannabiskokeilujen ja kannabiksen käytön takia aloitettavien lastensuojelutarpeen selvitysten tekemistä varten ja minkälainen tuo toimintakäytäntö voisi olla.

Kehittämishankettani varten haastattelin ryhmänä sosiaalipäivystyksen sosiaalityöntekijöitä, jotka ottavat lastensuojeluilmoitukset vastaan ja jotka päättävät lastensuojelutarpeen selvityksen aloittamisesta. Laadin kyselylomakkeen, jonka lähetin Turun sosiaalikeskuksen 32 avohuollon lapsiperheiden sosiaalityöntekijälle. Kyselylomakkeessa kartoitettiin sosiaalityöntekijöiden omia arvoja ja asenteita kannabikseen, koettuja sosiaalityön arvoja sekä toimintarooleja lastensuojelutarpeen selvityksen aikana. Kyselylomakkeessa esitettiin neljä keksittyä ja kuviteltua asiakastapausesimerkkiä. Työntekijöitä pyydettiin vastamaan, minkä laajuisen lastensuojelutarpeen selvityksen he kunkin asiakastapausesimerkin kohdalla tekisivät ja perustelua tähän. Kyselylomakkeessa kartoitettiin myös työntekijöiden näkemyksiä siitä, pitäisikö Turun sosiaalikeskuksessa olla jonkinlainen yhtenäinen toimintakäytäntö nuorten kannabiskokeiluja ja kannabiksen käyttöä koskeviin lastensuojelutarpeen selvityksiin. Kyselylo-

makkeeseen vastasi 18 sosiaalityöntekijää; vastausprosentti oli 56,2. Koska vastausprosentti on alhainen, mietityttämään jää johtopäätösteni luotettavuus. Sain kuitenkin kyselylomakkeeseen vastanneilta sosiaalityöntekijöiltä yksilöllisiä ja hyvin perusteltuja vastauksia. Tässä mielessä pidän saamiani vastauksia arvokkaina.

Vastausten perusteella sosiaalityöntekijöiden suhtautuminen kannabikseen ei ollut myönteistä eikä sen käyttöä hyväksytty varsinkaan alaikäisten kohdalla. Kannabiksen käyttöä ei pidetty normaaliin nuoruuteen eikä nuorisokulttuuriin kuuluvana ilmiönä. Sosiaalityöntekijät olivat erinomaisen hyvin sisäistäneet sosiaalityön keskeiset arvot ja sosiaalityön yleisen ammattieettisen vastuullisen moraaliperiaatteen, jonka mukaan voidakseen auttaa nuorta, sosiaalityöntekijän tulee tunnistaa nuorten elämäntilanteissa tapauskohtaisesti ongelmat ja muutostarpeet, mikä edellyttää nuoren tilanteen selvittämistä. Nuoren kokonaiselämäntilanteen kartoitus koettiin yhdeksi tärkeimmistä toimintarooleista lastensuojelutarpeen selvitystä tehtäessä. Myönteistä ja jopa yllättävää oli havaita, että sosiaalityöntekijät ottavat selvityksen aikana myös monia muita toimintarooleja.

Asiakastapausesimerkkeihin liittyen ensimmäinen keskeinen kehittämishankkeeni johtopäätös on se, että sosiaalityöntekijät tekevät lastensuojelutarpeen selvitykset eri laajuisina tapauksissa, joissa pääasiallisena huolena on nuoren kannabiskokeilu tai säännöllisempi käyttö, mutta joissa nuoren elämäntilanteeseen ei liity muita suurempia huolenaiheita. Toinen keskeinen johtopäätös on se, että lastensuojelutarpeen selvitykset tehdään yhtenäisemmin tapauksissa, joissa kannabiskokeilujen tai kannabiksen säännöllisen käytön lisäksi on tullut esiin paljon muita huolenaiheita nuoren ja hänen perheensä elämäntilanteisiin liittyen. Kolmas johtopäätös on se, että kun nuoren kokonaistilanne on erittäin huolestuttava ja lastensuojelun tarve ilmeinen, puolet vastaajista tekisi laajan lastensuojelutarpeen selvityksen, mutta toinen puoli vastaajista aloittaisi saman tien nuoren lastensuojelun asiakkuuden ja tukitoimet.

Vastausten perusteella en pystynyt osoittamaan, että pelkästään sosiaalityöntekijöiden omilla arvoilla ja asenteilla kannabikseen olisi merkitystä siihen, kuinka laajasti he tekevät lastensuojelutarpeen selvityksiä. Lastensuojelun puuttumisen institutionaalinen raja perustuu työntekijöiden tapauskohtaisiin arvioihin, joihin vaikuttavat työntekijöiden omat subjektiiviset tekijät, tulkinnat ilmoittajasta, ilmoituksesta ja sen sisällöstä, oma työtilanne, kokemukset, koulu- ja ammatillinen viitekehys.

Sosiaalityöntekijöistä 82,3 %:lla oli se käsitys, että työntekijät eivät tee lastensuojelutarpeen selvityksiä Turun sosiaalikeskuksessa keskenään samalla tavoin. Sosiaalityöntekijöistä noin puolet oli sitä mieltä, että pitäisi olla yhtenäinen toimintaohje siitä, millä tavalla lastensuojelutarpeen selvitykset liittyen nuorten kannabiskokeiluihin kannabiksen käyttöön pitäisi tehdä. Toinen puoli oli sitä mieltä, ettei yhtenäistä toimintaohjetta tarvitsisi olla. Molempien kantojen perusteluissa nousi esiin näkemys siitä, että jonkinlainen pienempimuotoinen ohjeistus tai ”minimimalli” olisi tarpeen.

Kehittämishankkeessani laadin ehdotuksen yhtenäisestä toimintakäytännöstä lastensuojelutarpeen selvitykseen, kun kyseessä on huoli nuoren kannabiskokeiluista tai kannabiksen käytöstä. Ehdotukseni on rakenteellinen: mielestäni jokainen työntekijä voi itse määritellä, minkälainen selvitykseen sisältyvien tapaamisten sisällöllinen puoli on. Mallissani korostuvat nuoren osallisuus ja kohtaaminen mutta samalla myös kontrollinäkökulma sekä verkostoyhteistyö ainakin nuorisopoliklinikan kanssa.

Lastensuojelun tulee reagoida jokaiseen kannabiksen käyttöä koskevaan lastensuojeluilmoitukseen, ja uuden asiakkaan kohdalla tällaisen huolenaiheen on aina johdettava lastensuojelutarpeen selvitykseen, joka parhaimmillaan yhdessä nuorisopoliklinikan toteuttaman hoito-ohjelman kanssa voi toimia riittävänä interventiona nuoren tilanteessa.

Pidän tärkeänä, että nuorten lastensuojelutarpeen selvitykset Turun sosiaalikeskuksessa tehtäisiin rakenteellisesti yhdenmukaisemmin työntekijöistä ja toimistoista riippumatta. Riittävä ja yhdenmukainen puuttuminen nuorten kannabiskokeiluihin ja kannabiksen käyttöön on merkittävää niin nuoren itsensä ja hänen vanhempiansa kannalta kuin myös koko kaupungin näkökulmasta yleinen hyvinvointi ja taloudelliset seikat huomioiden. Uskon, että kehittämishankkeeni ja kyselyyni vastanneiden sosiaalityöntekijöiden ajatukset ja näkemykset sekä lastensuojelutarpeen selvitysten tekemiseen liittyvät kehittämisajatukset herättävät kollegoissani kiinnostusta. Toivon, että kehittämishankettani voitaisiin hyödyntää myös muista syistä alkaneiden lastensuojelutarpeen selvitysten kehittämiseksi yhtenäisempään suuntaan.

Ehkäisevä lastensuojelutyö Sauvossa – alle kouluikäiset keskiössä

*Sosiaalityöntekijä Anne Lahti, Salon kaupunki, työpaikka Sauvon kunta
Työpaikkaohjaaja: Leena Pesu*

Ehkäisevän lastensuojelun korostaminen sekä lasten ja perheiden varhainen tukeminen puhututtavat paljon. Vuonna 2015 asteittain voimaan astuva uusi sosiaalihuoltolaki tuo mukanaan kunnille uusia velvoitteita suhteessa asiakkaalle tarjottaviin palveluihin. Lain painopisteenä on siirtää resursseja korjaavasta lastensuojelutyöstä ehkäiseviin palveluihin.

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena on ollut selkiyttää Sauvon kunnassa jo käytössä olevia ehkäisevän lastensuojelutyön muotoja ja tuottaa uusia ideoita ehkäisevän työn tehostamiseksi. Hankkeen tarkoituksena on ollut palveluja esiin tuomalla tehostaa jo olemassa olevien palvelujen käyttöä kuntalaisten keskuudessa sekä tiivistää eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

Kehittämishankkeen lopputuloksena Sauvoon on luotu pikkulapsityöryhmä. Sen tavoitteena on koota lapsen ja perheen asioissa toimivat tahot, tärkeänä osana perheen oma läheisverkosto, pohtimaan keinoja perheen tilanteen kohentamiseksi. Työskentelyssä keskeistä on perheen ja läheisverkoston osallistaminen sekä perheen mahdollisimman varhainen moniammatillinen tukeminen. Samalla kyetään aiempaa parempaan palvelujen yhteensovittamiseen ja päällekkäinen työskentely jää vähemmälle.

Hankkeen päätelminä on myös todettu, että Sauvossa täytyy tulevaisuudessa tehdä päätös siitä, kenelle ehkäisevän lastensuojelutyön koordinointi kuuluu. Pienessä kunnassa vastuu siirtynee luontevasti varsinaisen lastensuojelun työntekijöille. Laadukas ehkäisevä lastensuojelutyö edellyttää sitä, että jollain on vetovastuu yhteistyöstä ja palveluista tiedottamisesta.

Sijaishuoltopaikkojen valvonta

Hankeraportti lastensuojelulaitosten valvontakäytännöistä

Salon kaupungissa

*Sosiaalityöntekijä Paula Markula, Salon kaupunki, lastensuojelu
Työpaikkaohjaaja: Johanna Lehtola*

Tässä kehittämishankkeessa olen kartoittanut Salon kaupungin lastensuojelun toimintakäytäntöjä lastensuojelulaitosten valvonnan osalta sekä luonut toimintakäytäntöjä, jotka tukevat laitoshuollon sosiaalityöntekijää lastensuojelulaitosten valvontavastuussa.

Hanke toteutettiin lastensuojelun sijaishuollossa ja tavoitteena oli työnjaon selkeyttäminen eri toimijoiden kesken; mikä on lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän osuus, mitä lastensuojelun esimies tekee, mitä merkitystä valvonnalle on sijaishuoltoyksiköllä tai kilpailutusprosessilla, milloin ollaan yhteydessä muihin toimijoihin. Tavoitteena oli lisäksi luoda laitoshuollon valvontaan toimivia rutiineja ja käytäntöjä.

Kehittämishankkeen taustalla on kiinnostukseni siitä, millaiset ovat sosiaalityöntekijän todelliset mahdollisuudet valvoa sijaishuoltopaikkojen toimintaa kriisiytyneessä työtilanteessa liian vähäisin resurssein. Kehittämishankkeen avulla työ on saatu vastaamaan hieman paremmin lain henkeä ja valvontakäytäntöjä on ollut mahdollista linkittää luontevasti arjen rutiineihin. Kehittämishankkeen avulla on yhtenäistetty ja selkeytetty toimintakäytäntöjä. Muuttamalla joitain toimintakäytäntöjä ja käymällä keskusteluja valvonnasta sijaishuoltopaikkojen toiminnan valvonta on saatu aiempaa suuremmaksi osaksi arjen työtä.

Kehittämishankkeen konkreettisina tuotoksina syntyi yhteensä 11 erilaista asiakirjaa selventämään prosessia ja jaettavaksi sijoituksen alussa lapselle, vanhemmille sekä lastensuojelulaitoksiin. Asiakirjat tuottavat asiakkaalle tietoa sijaishuollosta ja omista oikeuksista sekä ohjaavat lasta ja vanhempaa osallisuuteen. Sosiaalityöntekijää kehittämishankkeen tuotokset ohjaavat jatkuvassa sijaishuollon laadun arvioinnissa sekä sijaishuoltopaikkojen toiminnan seurannassa. Lisäksi ne tukevat sosiaalityöntekijää vaatimaan lapselle parasta mahdollista palvelua.

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksen mukaan valvontavastuun toteuttamiseksi kunnat eivät tarvitse lisää resursseja. Kehittämishankkeeni lopputulos tukee osittain tätä näkemystä. Sijaishuollon valvontaa pystytään parantamaan pelkällä työotteen ja toimintakäytäntöjen muutoksella ilman resurssien lisäämistä. Seurantaan ja valvontaan tarvitaan kuitenkin enemmän resursseja, jotta esimerkiksi käynnit laitoksissa ja riittävät lasten tapaamiset olisivat mahdollisia.

Perhearviointi lastensuojelun sosiaalityöntekijän työkaluna Turun avohuollon sosiaalityössä

Johtava perhetyöntekijä Kristiina Metsäranta, Turun kaupunki, hyvinvointitoimiala, avohuollon sosiaalityö

Työpaikkaohjaaja: johtava sosiaalityöntekijä Jari Lindfors

Kehittämishankkeen tavoitteena oli selvittää, miten Bentovimin ja Bingley Millerin (2001) kehittämää perhearviointimenetelmää voitaisiin hyödyntää yhtenä lastensuojelun sosiaalityöntekijän arviointimenetelmänä. Turussa Hyvinvointitoimialalla sosiaalityön tulosvastuualueella panostettiin vuosina 2012–2014 perhearviointimenetelmäkoulutukseen. Pohdittavana on, miten perhearviointimenetelmä saataisiin juurrutettua sosiaalityön käytäntöön.

Kehittämishankkeeseen osallistuivat Turun Pernon sosiaalitoimiston lastensuojelusta vastaavat sosiaalityöntekijät. Kaikki neljä sosiaalityöntekijää saivat keväällä 2014 perhearviointikoulutuksen. Alkuperäisen suunnitelman mukaan sosiaalityöntekijöiden oli tarkoitus kokeilla perhearviointimenetelmän käyttöä omien asiakkaidensa kanssa käytännön avohuollon lastensuojelutyössä. Työtilanteen vuoksi suunnitelma muuttui niin, että lastensuojelun sosiaalityöntekijät arvioivat perhearviointimenetelmän käyttöä vastaamalla ennalta laadittuihin kysymyksiin: Missä vaiheessa lastensuojeluprosessia perhearviointimenetelmän käyttö olisi tarkoituksenmukaisin? Millaisiin perhetapauksiin perhearviointimenetelmän käyttö soveltuisi? Miltä ammattiryhmältä perhearviointia tilattaisiin? Onko lastensuojelusta vastaavalla sosiaalityöntekijällä mahdollisuus vuoden 2015 alussa voimaan tulevan organisaatiomuutoksen jälkeen tehdä perhearviointia esimerkiksi toisen sosiaalityöntekijän, lastensuojelun perhetyöyksikön tai intensiivisen perhetuen yksikön työntekijän tai muun tahon kanssa yhdessä.

Vastausten perusteella sosiaalityöntekijät arvelivat perhearviointimenetelmän olevan hyödyllinen sekä lastensuojelutarpeen selvittelyvaiheessa että lastensuojeluasiakkuudessa. Tarkoituksenmukaisimpana he pitivät perhearviointimenetelmän hyödyntämistä varsinaisessa lastensuojeluasiakkuudessa. Sosiaalityöntekijät arvelivat menetelmän soveltuvan parhaiten tilanteisiin, joihin sekä perhe että sosiaalityöntekijä eivät ole löytäneet ratkaisuvaihtoehtoja perheen epäselvässä tilanteessa. Myös perheen vuorovaikutuksen selvittämiseen perhearviointimenetelmästä ajateltiin olevan hyötyä. Vastauksista tuli esille sosiaalityöntekijän vaikeus perustella perhearviointimenetelmän käyttöä asiakkaalle. Sosiaalityöntekijät arvelivat tilaavansa perhearviointia eri paikoista perheen tilanteesta riippuen. Vaihtoehtoina esitettiin perhetyö, perhetuki, ostopalvelu, moniammatillinen taho sekä kasvatus- ja perheneuvola. Vastauksista tuli esille sosiaalityöntekijöiden halukkuus olla mukana perhearviointin tekemisessä. Yksi sosiaalityöntekijöistä arveli työotteella olevan suuremman merkityksen kuin ammattiroolilla. Sosiaalityöntekijöiden oli vielä marraskuussa 2014 vaikea

arvioida sitä, miten vuoden 2015 alun organisaatiomuutos vaikuttaisi siihen, kuinka paljon lastensuojelun sosiaalityöntekijä voisi olla mukana perhearviointimenetelmän tekemisessä. Vastausten perusteella voi kuitenkin tehdä johtopäätöksen siitä, että sosiaalityöntekijät olivat kiinnostuneita perhearviointimenetelmän käyttöönotosta.

Kehittämishankkeen kuluessa syvensin omaa tietämystäni perhearviointimenetelmän käytön merkityksestä yhtenä lastensuojelun sosiaalityöntekijän arviointimenetelmänä. Haastava menetelmä tuli itselleni konkreettisemmaksi lastensuojelutyötä hyödyntäväksi menetelmäksi. Kehittämishanke antoi myös Pernon lastensuojelusta vastaaville sosiaalityöntekijöille mahdollisuuden pohtia menetelmän merkitystä käytännön työssä. Innostuin kehittämään alustavaa Turun omaa mallia kehittämishankkeen kuluessa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän olisi oltava mahdollisimman paljon mukana perhearviointiprosessin kulussa. Tämä motivoi ja sitouttaa perhettä perhearviointiprosessiin osallistumiseen. Sosiaalityöntekijöiden vastaukset ja aikaisemmat opinnäytetyöt osoittavat sen, että perhearviointimenetelmän juurruttaminen käytännön työhön vaatii lisäkoulutusta, työnohjausta sekä konsultaatiomahdollisuuden ja tutor-työntekijän, joka motivoi ja sitouttaa sosiaalityöntekijöitä menetelmän käyttöönotossa. Kehittämishankkeen avulla toin myös kehittämisestä ja koulutuksesta vastaavalle taholle pohdittavaa. Toiminnan käytäntöön juurruttaminen on mietittävä jo silloin, kun suunnitellaan työntekijöiden kouluttamista uuden menetelmän käyttöön.

Lastensuojelun palveluiden järjestäminen kuntaliitoksessa

*Sosiaalityöntekijät Johanna Rajalin ja Sini Virtanen, Liedon sosiaali- ja terveystyöpalvelut
Työpaikkaohjaaja: perhe- ja sosiaalipalvelujohtaja Tarja Jalonen*

Valtioneuvosto päätti 12.6.2014 Liedon ja Tarvasjoen kuntien yhdistämisestä kuntarakennelain perusteella. Liedon ja Tarvasjoen yhdistymisen tavoitteena on turvata lakisääteiset peruspalvelut kuntalaisille. Kehittämishankkeessamme tarkastelemme kuntalaisten palveluiden toteuttamista lastensuojelun prosessien näkökulmasta. Tarkastelemme lastensuojelun prosessien kautta Tarvasjoen ja Liedon lastensuojelun asiakkaiden tarpeita ja palveluita. Jotta kehittämishankkeemme tuottaisi käytännön tietoja siihen, miten konkreettisesti liitosvaihe parhaiten onnistuu palveluiden jatkumon osalta, olemme haastatelleet kuntaa, jossa yhdistyminen tehtiin vuonna 2009. Vertailukunta on ”uuteen Lietoon” nähden vertailukelpoinen asukasluvultaan, asukasrakenteeltaan (lapsiperhevoittoinen) ja maantieteellisesti samantyyppinen.

Kehittämishankkeemme keskittyi lastensuojelun asiakasprosesseihin. Yhtenä tuloksena oli se, että Tarvasjoella on käytetty paljon laajemmin ennaltaehkäisevää lastensuojelua, varhaista tukea kuin Liedossa. Esimerkiksi Tarvasjoella on tehty ostopalveluja yksityiseltä sektorilta ennaltaehkäisevän lastensuojelun toteuttamiseksi. Kehittämistyön aikana huomattiin, että Tarvasjoen kirjausmenetelmät ovat erilaisia kuin Liedossa. Esimerkiksi asiakastyö on kirjattu Word-pohjaan, kun taas Liedossa kaikki lastensuojelun merkinnät tehdään Pro Consonaan. Toinen merkittävä kirjausero oli tilastoinnissa. Liedossa Pro Consonasta saa tulostettua tarvittavat tilastomerkinnot, kun taas Tarvasjoella näitä ei ole tilastoitu ollenkaan, vaan ne ovat olleet sosiaalityöntekijän muistinvarassa. Vertailukunnassa juuri nämä asiakasdokumentoinnit tuottivat haasteita liitosvaiheessa, ja siksi kehittämistyössämme painotetaankin suosituksissa ajantasaisen kirjausten merkitystä perheen jatkotyöskentelyn onnistumiseksi.

Vertailukunnassa yhdistymisen myötä nousseisiin negatiivisiin seurauksiin puututtiin lisäämällä huomattavasti resursseja niin ennaltaehkäisevään kuin myös korjaavaan lastensuojeluun. Nämä lisäykset ovat olleet vertailukunnassa kustannustehokkaita. Uudessa Liedossa ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki ovat parhailaan muotoutumassa. Lastensuojelun korjaavaan työhön ei lisätty resursseja liitosvaiheessa kuin puolikkaan ohjaajan työ ja toimistotyöntekijän työpanos. Uuden sosiaalihuoltolain muutokset tuovat paineita rakentaa kokonaisuudessaan varhaisen tuen palveluita. Suosittelemme, että kuntien yhdistymisvaiheessa painotettaisiin suunnitelmallista yhdistymistä kaikkien sosiaalipalveluiden osalta. Lisäksi suosittelemme, että työntekijöiden kanssa keskusteltaisiin toimivista ja toimimattomista käytännöistä. Näin ollen vahva lähiesimies, joka ymmärtää käytännön sosiaalityön tarpeet

ja haasteet, on sosiaalityön kehittämisessä ja palveluiden tarpeen arvioinnissa ensiarvoisen tärkeä. Tämä korostaa asiakaslähtöisyyden peruspilareita. Tavoitteena tulee olla oikea-aikaisten ja tarpeenmukaisten palvelujen turvaaminen kuntalaisille/asiakkaille.

Ehkäisevä lastensuojelu ja viranomaisyhteistyö lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä

*Sosiaalityöntekijä Sakari Saarni, Pohjoinen sosiaalitoimisto, Turun kaupunki
Työpaikkaohjaaja: Marja Sarmasto*

Kehittämishankkeeni tavoitteena oli pohtia ja parantaa yhteistyötä lastensuojelun avohuollon ja ehkäisevää lastensuojelutyötä tekevien toimijoiden välillä. Lastensuojelun kustannukset ovat jatkuvasti kasvussa ja painopiste on sijaishuollossa. Tilanne on paitsi taloudellisessa myös inhimillisessä mielessä kestämaton. Tilanne on ollut pitkään tiedossa, ja sen korjaamiseksi on laadittu erilaisia laajamittaisia suunnitelmia, joiden toteutumista pyritään valvomaan lakien ja asetusten kautta. Käytännön toteutus tuntuu valitettavasti usein seuraavan kaukana perässä ja hyväkin suunnitelma saattaa lopulta toteutua vaatimattomammassa muodossa kuin alun perin on ollut tarkoitus. Kehittämistyöni yhtenä lähtökohtana on ollut ajatus, että jokainen työntekijä voi osaltaan vaikuttaa oman työnsä kautta tilanteeseen. Omaa työtään omassa työympäristössään kehittämällä yhdessä alueellisten yhteistyötahojen kanssa, voidaan varmasti löytää laajemmin kokonaisuutta hyödyntäviä toimintatapoja.

Kehittämishankkeessani pyrin selkeyttämään ehkäisevän lastensuojelun käsitettä: mitä se tarkoittaa ja kenelle ehkäisevä työote arjen työssä kuuluu. Tarkoitus oli selvittää, toteutuuko yhteistyö ehkäisevää lastensuojelutyötä tekevien toimijoiden ja avohuollon lastensuojelun sosiaalityöntekijän välillä siten, että se tukee mahdollisimman hyvin lasten ja lapsiperheiden hyvinvointia. Tavoitteena oli nostaa esille yhteistyön haasteita ja toisaalta löytää yhteistyötä edesauttavia toimintatapoja ja käytänteitä.

Haastattelemieni sosiaalityöntekijöiden vastausten perusteella voidaan nähdä, että ehkäisevä lastensuojelutyö ei sisälly lähtökohtaisesti lastensuojelun sosiaalityöntekijän työnkuvaan. Lastensuojelulle kuuluu lähinnä konsultointirooli. Ehkäisevä työ nähtiin kuitenkin sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta ensiarvoisen tärkeänä pyrittäessä parantamaan lasten ja lapsiperheiden hyvinvointia. Ehkäisevää työtä tehdään kaikissa peruspalveluissa, joissa työskennellään lasten ja heidän perheidensä kanssa. Näihin palveluihin toivottiin enemmän resursseja.

Viranomaisyhteistyöstä on lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä pääosin positiivisia kokemuksia. Pääsääntöisesti vaikeudet nähtiin pikemmin yksittäisinä ja henkilöstä johtuviksi kuin laajemmin yhteistyötahoihin liittyvinä rakenteellisina ongelmina. Yhteistyötä hankaloittavana pidettiin tiedon puutetta siitä, mitä lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijän työnkuvaan kuuluu. Epätietoisuus tästä saattaa johtaa epärealistisiin odotuksiin ja vaatimuksiin, mutta toisaalta se näkyi myös siinä, ettei sosiaalityöntekijän roolia lapsen ja hänen perheensä verkostossa ymmärretty tai sitä väheksyttiin. Tilanteen parantamiseksi nähtiin hyvänä, että käytännön työssä pyrittäisiin nykyistä enemmän selkeyt-

tämään ja perustelemaan kunkin yhteistyötahon paikka lapsen verkostossa ja jakamaan työtehtävät selkeämmin. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä nähdään tässä tärkeänä tilannetta ohjaavana prosessin johtajana, jonka tehtäviin kuuluu lapsen edun varmistaminen.

Kehittämishanke toteutettiin Turun kaupungin hyvinvointitoimialalla yhdessä alueellisessa sosiaalitoimistossa. Opinnäytetyötä varten haastateltiin kahdeksaa lastensuojelun sosiaalityöntekijää. Tavoitteena oli löytää toimivia ja käyttökelpoisia työkäytäntöjä oman työyhteisön sisältä ja yhtenäistää työkäytäntöjä. Tarkoitus on parantaa viranomaisyhteistyötä oman aluetoimiston sisällä ja sitä kautta paitsi tehostaa oman työn vaikuttavuutta ja säästää ajallisia resursseja myös ajaa paremmin lapsen ja hänen perheensä asiaa. Selkeitä uusia käytäntöjä ei opinnäytetyön perusteella voida luoda, mutta toivottavasti se motivoi osaltaan työntekijöitä jatkamaan oman työn sisällön pohtimista ja kehittämistä.

Sijaishuollon muuttamista koskevat päätökset Salon lastensuojelussa – perhehoitosijoitusten onnistumisen edellytykset ja niiden turvaaminen

*Sosiaalityöntekijä Milla Seppälä, Salon kaupunki, sosiaalityön palvelut, lastensuojelu
Työpaikkaohjaaja: johtava sosiaalityöntekijä Johanna Lehtola ja (Milla Lumio)*

Kehittämishankkeessa olen kerännyt tilastoa Salon lastensuojelun sijaishuollossa tehdyistä sijaishuollon muutospäätöksistä ja niiden syistä vuosilta 2006–2013 Effica-tietojärjestelmästä. Salossa ei ole aiemmin kerätty vastavaa tilastoa. Sijaishuollon muutosten kautta selvitän sijoitusten onnistumisen edellytyksiä ja keinoja niiden turvaamiseksi ensisijaisesti perhehoidon osalta, sillä lastensuojelulaki määrittelee perhehoidon ensisijaiseksi sijoitusmuodoksi. Onnistuakseen perhehoito vaatii erityistä huomiota ja riittävän tuen laitoshuoltoon verrattuna. Lastensuojelun resurssit ja niiden kohdentaminen ovat keskeisessä asemassa perhehoidon tukemisessa, jotta perhehoitoa voidaan jatkossa käyttää lain edellyttämällä tavalla.

Sijoitukseen liittyvät epäonnistumiset ilmenevät usein lapsen tai nuoren sijoituspaikan muuttamisena. Muutosten syitä tarkastelemalla pyrin löytämään keinoja sijaishuollon muutosten välttämiseen ja siten sijoituksen jatkuvuuden ja onnistumisen turvaamiseen. Kehittämishankkeen valmistuttua tavoitteena on luoda Salon lastensuojeluun käytäntöjä sijaishuollon muutosten tilastoinnille ja seuraamiselle. Lisäksi tavoitteena on hankkeesta saadun tiedon avulla kohdentaa Salon lastensuojelun sijaishuollon resursseja sijaishuollon muutosten kannalta kriittisiin kohtiin ja siten turvata edellytykset sijoitusten onnistumiselle tulevaisuudessa.

Sijaishuollon muuttamista koskevia päätöksiä on tilaston mukaan tehty yhteensä 157 vuosina 2006–2013. Sijaishuollon muuttamisen jälkeen yleisin sijoituspaikka on ollut lastensuojelulaitos, oma koti tai sijaisperhe. Sijaishuollon muutoksia perhehoidon sisällä on tehty kaksitoista.

Sijaishuollon muutosten syyt on aiemmassa tutkimuksessa luokiteltu liittyvän joko lapseen ja perhehoitajan väsymykseen, biologisiin vanhempiin tai yhteistyöongelmiin. Nämä ovat myös Salon tilastojen perusteella yleisimmin muutosten taustalla olevia syitä. Sijaishuollon muuttamisen taustalla on saattanut olla myös puutteita sijoituksen valmistelussa ja alkuvaiheen työskentelyssä tai perhehoitajien saamassa tuessa, mutta näistä ei pelkästään sijaishuollon muutospäätöksiä tutkimalla voi tehdä johtopäätöksiä. Sijoitusten katkeamiset ajoittuvat useimmiten kolmeen ikävaiheeseen. Sijoituksen kesto sijaishuollon muutostilanteessa vaihtelee, painottuen kuitenkin sijoituksen ensimmäiseen vuoteen.

Kehittämishankkeessa kerättyjen tietojen pohjalta on jatkossa helpompi tilastoida tehtyjä muutospäätöksiä ja niiden syitä. Lisäksi hanke antaa eväitä perhehoidon tukitoimien kehittämiseen ja sijoitusten onnistumisen kannalta välttämättömien edellytysten turvaamiseen.

Päivystysperheyksikön suunnittelu- ja käynnistämistyö 2013–2014 Turun kaupungin hyvinvointitoimialalla

*Sosiaalityöntekijä Essi Vahala, Perhekuntoutuskeskus Lauste 6.7.2014 alkaen
(aik. Turun kaupunki, hyvinvointitoimiala, ulkopuoliset sijoitukset)*

Työpaikkaohjaaja: Marika Vuoristo

Perhehoidon lisääminen lastensuojelun sijaishuollossa on ollut painopisteenä valtakunnallisesti jo useita vuosia, ja viimeisten lastensuojelulakiin tulleiden muutosten myötä perhehoidon ensisijaisuutta on pyritty edistämään myös kiireellisten sijoitusten kohdalla. Turun kaupungissa Kaste-hankkeen myötä alkanutta suunnittelu- ja kartoitustyötä jatkettiin vuosina 2013–2014 tarkoituksena perustaa päivystysperheyksikkö tueksi sijaisperheille, jotka ottavat vastaan kiireellisesti sijoitettuja alle kouluikäisiä lapsia. Päivystysperheyksikkö on tarkoitus perustaa Pienten lasten vastaanottokodin yhteyteen siten, että toinen vastaanottokodin osastoista muutetaan päivystysperheitä tukevaksi yksiköksi.

Päivystysperheyksikön suunnittelua varten perustettiin lastensuojelun eri vastualueiden työntekijöistä koostuva suunnitteluryhmä, joka kokoontui säännöllisesti syksyn 2013 ja kevään 2014 aikana. Käytännön suunnittelutyötä vastaanottokodin toiminnan muuttamisesta tehtiin vastaanottokodin johtajan ja sosiaalityöntekijän työparityöskentelyä, jonka tuotoksia ja ehdotuksia suunnitteluryhmä kommentoi ja arvioi sekä esitti niihin kehittämissuhteita.

Kehittämishankkeessa kuvataan päivystysperheyksikön suunnitteluun ja perustamiseen liittyvää suunnittelutyötä; niitä kysymyksiä, joita suunnittelu- ja kehittämistyössä on joutunut pohtimaan ja saanut pohtia. Kehittämishanke on käytännön syistä kuvaileva, sillä päivystysperheyksikön konkreettinen toiminta ei ole vielä alkanut. Kehittämishankkeen lopuksi on tuotu esiin näkökulmia ja suosituksia, joita tulisi pohtia ja huomioida uuden toiminnan käynnistysvaiheessa.

Sijoitetun lapsen perheen osallisuuden kehittäminen Kaarinan SOS-lapsikylässä

Sosiaalityöntekijä Sonja Vanhanen, Kaarinan SOS-lapsikylä

Työpaikkaohjaaja: Esa Vierikko, Kaarinan SOS-lapsikylän johtaja

Kehittämishankkeen tavoitteena on kehittää sijoitetun lapsen perheen kanssa tehtävän työn käytäntöjä Kaarinan SOS-lapsikylässä. Hankkeen taustalla on SOS-Lapsikylä ry:n laajempi, teoreettinen kehittämishanke ”Kuka auttaisi meidän perhettä? Sijoitetun lapsen ja hänen perheensä tukeminen ja jälleenyhdistäminen”. Toimin itse tämän hankkeen vastaavana työntekijänä vuosina 2013–2015. Lastensuojeluun erikoistavan sosiaalityön täydennyskoulutukseen liittyvän hankkeenä tarkoituksena on jalkauttaa tuo teoreettinen hanke osaksi käytäntöjämme.

Jalkauttaminen aloitettiin siitä, että tutustuimme työyhteisönä tuon teoreettisen hankkeen tuottamiin tuloksiin sekä tarkastelimme oman työyhteisömme näkökulmaa ja asennetta perheiden kanssa tehtävään työhön. Lähtötilanteena oli se, että lasten perheiden kanssa tehtävän työn laatua oli nostettava, ja siksi tavoitteeni oli tukea työyhteisöäni sisäistämään se, mitä työ voisi olla ja mitä perheet meiltä odottavat. Muodostettuumme yhtenäisen näkökulman saatoimme lähteä tarkastelemaan ja uudistamaan käytäntöjämme, työtapojamme ja käyttämiämme menetelmiä.

Kehittämisessä pidin tärkeänä sitä, että kehittämisen tavoitteet nousevat työyhteisöstä. Siksi jalkauttaminen aloitettiin teoreettisen hankkeen esittelevällä seminaarilla, jonka päätteeksi työyhteisö itse tuotti kehittämiskohteita hankkeen esiin nostamiin teemoihin pohjautuen. Näiden tuotosten pohjalta tein kehittymissuunnitelmat Kaarinan SOS-lapsikylän johtoryhmälle ja jokaisen lapsikyläkodin tiimille.

Työpaikallani hankkeen merkitys on näkynyt lapsikyläkotien tiimien toiminnassa. Lasten läheisten kanssa tehtävälle työlle on asetettu aikaisempaa selkeämpiä tavoitteita, lasten vanhempia on kannustettu osallistumaan lastensa arkeen aikaisempaa aktiivisemmin ja lasten läheisverkostoja on kutsuttu yhteisöllisiin tapahtumiin. Nämä ovat vain muutamia esimerkkejä muutoksista, joita Kaarinan SOS-lapsikylässä on tapahtunut. Keskeisenä merkinä kehittymisestä pidän sitä, että muutos lapsikylän työntekijöiden ja vanhempien kohtaamisissa on ollut ilmeinen. Muutos on ollut vähittäinen, mutta huomattava, ja sen seuraaminen hankkeesta vastaavana työntekijänä on ollut kiitollista. Uudenlainen näkökulma vanhempien kanssa tehtävään työhön on otettu innostuneesti vastaan, ja omia työtapoja on pystytty kyseenalaistamaan ja uudistamaan. Siksi kehittämishankkeen toteutumista Kaarinan SOS-lapsikylässä voidaan pitää onnistuneena.

Helsingin ryhmän kehittämishankkeiden otsikot

Aavainen Hanna, Espoon keskus:

Asiakassuunnitelmien kehittäminen perheiden ja lasten kanssa

Henttonen Jenni, Karviainen: **Väkivaltaa kokenut lapsi – perusturvakunta-yhtymä karviaisen lastensuojelun työkäytännöt ja yhteistyö poliisin kanssa**

Hildén Eija, Nurmijärvi: **Yhteistyöpalaverit sosiaalityöntekijän tukena**

Jaatinen Saija, Lohja: **Lastensuojeluasian käsittely – vireilletulovaiheen arviointi**

Joenpolvi Anja, Hyvinkää:

Lastensuojelun asiakaslasten kokemuksia perhetyöstä

Kallio Sari, Hyvinkää: **Sijaishuoltopaikan valinta**

– miten lapsen etua arvioidaan

Ketola Maarit, Pori: **Työvälineitä vanhemmuuden arviointiin**

Kinnunen Maarit, Espoo: **Tavoitteiden asettelusta tehtäväkuvaksi espoolaisessa sijaishuollon sosiaalityössä**

Kortemäki Janne, Riihimäki: **Riihimäen lastensuojelun avohuollon työskentely tehtyjen lastensuojelupäätösten valossa vuonna 2013. lähtökohtia avohuollon sosiaalityön kehittämiseksi.**

Kotisaari Tuuli, Vantaa: **Osallistava asiakaspalautekysely lapsille ja nuorille**

Laukkanen Marjo, Suokas Annakaisa ja Vesterinen Elina, Lahti: **Dokumentoinnin kehittäminen lahden kaupungin lastensuojelun sosiaalityössä**

Leino Eija, Heinola: **Yhteistyöstä yhteiseen työskentelyyn. Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyön kehittäminen huomioiden asiakkaan osallisuus**

Lilja Nina, Hyvinkää: **Huostaan otettujen nuorten jälkihuolto hyvinkäällä**

Mensio Annukka, Tuusula: **Lapsen osallisuus asiakassuunnitelmassa**

Salakari Jaana, Imatra:

Moniammatillinen yhteistyö koulun ja lastensuojelun haasteena

Sinivirta Mervi, Vantaa: **Näe lapsi – päihdeperheen pikkulapsi ja lapsilähtöisyys lastensuojelun muutossosiaalityössä**

Tuppurainen Kaarina, Vantaa: **Kiireellisen sijoituksen arviointi Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksessä**

Lastensuojelun sosiaalityötä kehittämässä 3 on lastensuojelun sosiaalityöntekijöille suunnatun oppisopimustyyppisen täydennyskoulutuksen loppujulkaisu. Se esittelee kolmannessa täydennyskoulutuksessa tuotettuja kehittämishankkeita. Lastensuojelun sosiaalityön täydennyskoulutusta toteutetaan kolmen yliopiston, Helsingin, Tampereen ja Turun, yhteistyöverkostona. Kolmas lastensuojeluun erikoistava sosiaalityön täydennyskoulutus alkoi Turussa maaliskuussa 2014 ja päättyi helmikuussa 2015 ja oli suunnattu korkeakoulutetuille, joilla on lastensuojelun sosiaalityön kelpoisuus. Koulutuksen toteutti Turun yliopiston Brahea-keskus opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella. Oppisopimuskoulutuksen idean mukaisesti tässä koulutuksessa pyrittiin kehittämään omaa työtä niin, että työssä oppiminen, uuden tutkitun tiedon hyödyntäminen ja tieteellinen lähestymistapa yhdistyvät omassa työssä vaadittavaan asiantuntijuuteen ja käytännön osaamiseen.

Tärkeä osa koulutusta oli 10 opintopisteen laajuinen kehittämishanke, jonka tavoitteena oli uudistaa ja parantaa omaa arjen työtä. Jokaisella on ollut teoriaohjaajan lisäksi työpaikkaohjaaja, joka on osaltaan tukenut hankkeen työstämisessä ja auttanut suuntaamaan hanketta käytännön työtehtäviin. Kokonaisuutena kehittämishankkeet ovat avanneet uusia näkökulmia, luoneet uutta tietoa ja kehittämisideoita.

Tähän julkaisuun on koottu osallistujien kirjoittamat kehittämishankkeiden tiivistelmät sekä työpaikkaohjaajien, koulutuksen tieteellisen ohjaajan, osallistujien ja sosiaalityön professorin havaintoja ja näkemyksiä koulutuksen merkityksestä ja vaikutuksista oman työalan kehittämiseen. Julkaisun

lopussa on lueteltu otsikkotasolla myös Helsingin koulutuksen valmiit kehittämishankkeet ja niiden tekijät. Toiveena on, että kehittämishankkeiden kuvaukset avaisivat laajemminkin uusia näkökulmia lastensuojelun sosiaalityön käytäntöjen kehittämiseen.

